

vlaams.
vredesinstituut

2008

J A A R V E R S L A G

2008

J A A R V E R S L A G

Inhoudstafel

	VOORWOORD	5
1	WAPENHANDEL EN –PRODUCTIE	9
1.1	Jaarrapport over de Vlaamse buitenlandse handel in wapens en goederen voor tweëërlei gebruik	11
1.2	De economische impact van militaire O&O	14
1.3	Actueel onderzoek naar ontwikkelingen op Europees niveau	16
1.4	De rol van eindgebruik in de vergunningsprocedure voor wapenexport	18
1.5	Achtergrond bij het debat over de IWT-richtlijn	20
1.6	De Belgische wapenexport voor het eerst sinds de regionalisering in kaart gebracht	22
1.7	Nederlandse samenvatting van het SIPRI Jaarboek 2008	25
2	VREDE IN DE SAMENLEVING	27
2.1	Vredesopvoeding in basis- en secundaire scholen in Vlaanderen	28
3	ONDERSTEUNING VAN HET PARLEMENTAIRE WERK	33
3.1	Betrokkenheid bij parlementaire activiteiten	34
3.2	Advies	36
3.2.1	Advies bij het Samenwerkingsakkoord Verdrag Chemische Wapens	36
3.2.2	Advies bij het voorstel van richtlijn betreffende de liberalisering van de Europese defensiemarkt	38
3.2.3	Advies bij het Samenwerkingsakkoord wapenhandel	40
3.2.4	Advies bij de beleidsbrief 2008-'09 van de minister bevoegd voor buitenlandse wapenhandel	42
3.2.5	Verzoek om advies bij decreetvoorstellen m.b.t. wapenhandel	43
3.3	Documentatiecentrum	44

4	EVALUATIERAPPORT VAN DE WETENSCHAPPELIJKE RAAD	45
4.1	Algemene waardering	46
4.2	Evaluatiemethodologie	47
4.3	Algemene bemerkingen	48
4.4	Bemerkingen bij de onderzoeksrapporten, achtergrond- en adviesnota's	49
4.4.1	Onderzoeksrapporten	49
4.4.2	Achtergrondnota's	51
4.4.3	Adviesnota's	53
4.4.4	Project 'politiek geweld'	54
4.5	Dankwoord	55
5	HET INSTITUUT	57
5.1	Situering	58
5.2	De Raad van Bestuur	60
5.3	De Wetenschappelijke Raad	62
5.4	Het Wetenschappelijk Secretariaat	63
5.5	Externe relaties	64
5.5.1	Netwerk	64
5.5.2	Evenementen	70
5.5.3	Communicatie	72
5.5.4	Het Vredesinstituut in de pers	73
5.5.5	Publicaties in externe fora	75
6	FINANCIEEL VERSLAG	77

7	PUBLICATIES 2008 – OVERZICHT	79
7.1	Nederlandstalige publicaties	80
7.2	In het Engels vertaalde publicaties	82
8	ACTIVITEITEN 2008 – OVERZICHT	85

Voorwoord

Het Vlaams Vredesinstituut heeft een boeiend en vruchtbaar derde werkjaar achter de rug. De fundamenteën die sinds de operationele opstart in 2006 werden gelegd, vormden in 2008 een stevige basis voor de verdere ontwikkeling van het instituut. Voorliggend overzicht van de activiteiten van het Vredesinstituut in 2008, brengt verslag uit over de ontwikkeling die de benjamin onder de Vlaamse paraparlementaire instellingen doormaakte.

Op basis van de reeds opgebouwde expertise over wapenhandel en -productie zorgde het Vredesinstituut in 2008 voor onderzoek, advies en duiding over concrete en actuele vraagstukken inzake de handel in militair materieel. Zo vervulde het instituut een voortrekkersrol met onderzoek en advies over het 'Europees defensiepakket', een pakket met voorstellen van de Europese Commissie om de spelregels voor wapenhandel in de EU grondig te hervormen. Het Vredesinstituut slaagde er in 2008 bovendien voor het eerst in om het onderzoekswerk over wapenhandel en -productie breed te valoriseren. In de eerste plaats verhoogde de wisselwerking met het Vlaams Parlement; denken we maar aan het debat over overheidssteun aan militaire O&O, de hoorzitting over voorstellen van decreet inzake wapenhandel en een werkbezoek aan de douane in de Haven van Antwerpen met de Subcommissie Wapenhandel. Ook op het Europese en internationale niveau kreeg het werk van het instituut bijzondere aandacht, wat bijvoorbeeld resulteerde in een hoorzitting in het Europees Parlement. Het Vredesinstituut slaagde er ook in het maatschappelijk debat over wapenhandel te informeren, onder meer met een toegankelijke brochure.

In 2008 profileerde het Vredesinstituut zich ook op andere thema's dan wapenhandel. Met name zijn onderzoek naar vredesopvoeding in het onderwijs stimuleerde het politieke en maatschappelijke debat over het bevorderen van geweldloosheid, verdraagzaamheid en democratische attitudes. Zo ontwikkelt het programma Vrede in de samenleving zich stilaan tot een volwaardige pijler in het onderzoek-, advies-, documentatie- en voorlichtingswerk van het instituut. De lijn die in 2008 werd uitgezet, biedt wat dat betreft heel wat mogelijkheden om de politiek-maatschappelijke doelstellingen van het Vredesinstituut te verwezenlijken.

Naast een flinke groei in de onderzoeksactiviteiten, was vooral de uitbreiding van het (internationaal) netwerk van het instituut een belangrijke evolutie in 2008. Op academisch vlak profileerde het instituut zich door bijdragen van medewerkers op internationale conferenties en door partnerschappen voor wetenschappelijke activiteiten en publicaties. Het politieke netwerk breidde zich uit op Vlaams, Belgisch en Europees niveau, met onder meer de deelname aan een veelbelovend European Peace Network. Tot slot werd bijzondere aandacht besteed aan de contacten met het Vlaamse middenveld en het bedrijfsleven.

De vertegenwoordigers van de academische wereld, van de politieke fracties en van het middenveld in de Raad van Bestuur zorgen er samen met de internationale experts van de Wetenschappelijke Raad voor dat het instituut de vinger aan de pols houdt van actuele ontwikkelingen in maatschappij, wetenschap en politiek, en dat het bij zijn werk de nodige zelfreflectie aan de dag legt. Het evaluatieverslag van het panel internationale deskundigen van de Wetenschappelijke Raad werd toegevoegd aan dit jaarverslag. Naast de globale positieve evaluatie, zijn vooral de werkpunten, suggesties en pistes voor verdere ontwikkeling voor het Vredesinstituut een stimulans om het werk verder te zetten.

In voorliggend jaarverslag wordt de ontwikkeling van het Vredesinstituut in 2008 concreet geduid. Een eerste luik licht de inhoud van het werk van het Vredesinstituut toe: de onderzoeksprogramma's, de ondersteuning van het parlementaire werk en een evaluatierapport. Het tweede deel van dit jaarverslag geeft een overzicht van de belangrijkste organisatorische evoluties van het instituut. De twee luiken beschrijven hoe het Vredesinstituut in 2008 invulling heeft gegeven aan zijn vier decretaal vastgelegde opdrachten: onderzoek, advies, documentatie en voorlichting.

Het Vredesinstituut blijkt ondertussen reeds vooruit binnen de krijtlijnen van zijn strategisch plan 2007-2010. Wij zetten ons verder in om als onderzoeksinstelling bij het Vlaams Parlement – met hoge kwaliteitsstandaarden en in dialoog met stakeholders – een bijdrage te leveren tot een meer vredevolle Vlaamse en mondiale samenleving.

Tomas Baum
directeur

Wapenhandel en -productie

Het Vlaams Vredesinstituut onderzoekt in zijn programma 'Wapenhandel en -productie' het nationale en internationale juridische kader voor buitenlandse wapenhandel en volgt de evoluties van de wapenproductie en -handel in Vlaanderen. Het onderzoek van het Vredesinstituut richt zich onder meer op het internationale juridische kader van de regionale bevoegdheid voor de controle op buitenlandse wapenhandel. Als lid van internationale organisaties en regimes heeft het federale België heel wat verplichtingen en verbintenissen inzake controle en rapportering. Die internationale context wordt van dichtbij gevolgd en het belang ervan voor het Vlaams beleid wordt geduid. Daarnaast wordt het huidige controlebeleid (licentiebehandeling en rapportering) tegen het licht gehouden en schetst het Vredesinstituut het profiel van de buitenlandse handel in militaire goederen en defensiegerelateerde industrie in Vlaanderen.

In het voorjaar van 2008 publiceerde het Vredesinstituut naar jaarlijkse gewoonte een jaarrapport met cijfers, analyses en duiding bij de ontwikkelingen inzake wapenhandel tijdens het voorbije jaar 2007. Nieuw was dat voor het eerst ook een analyse van de Vlaamse export van goederen voor tweërlei gebruik werd gemaakt. De in het jaarrapport opgenomen analyses zijn het resultaat van voortdurend onderzoek doorheen het jaar. Het Vredesinstituut heeft in 2008 ook voor het eerst sinds de regionalisering van de bevoegdheid in 2003, de kenmerken van de Belgische vergunde wapenexport in zijn geheel in kaart gebracht.

Op vraag van het parlement nam in 2008 het onderzoek naar de economische impact van militaire O&O een prominente plaats in, in het programma Wapenhandel en -productie. Het instituut publiceerde onderzoek naar zowel de macro-economische context als naar de specifieke Vlaamse thematiek van overheidssteun aan militaire innovatie. Daarnaast volgde het vredesinstituut de actuele ontwikkelingen in het Europees beleid inzake wapenhandel op de voet. Ook internationaal speelde het instituut daarmee kort op de bal, wat onder meer resulteerde in een bijdrage aan een hoorzitting in het Europees Parlement.

Details over publicaties, netwerking en activiteiten binnen dit onderzoeksprogramma zijn terug te vinden in het tweede luik van dit jaarverslag. In dit hoofdstuk worden opzet en invulling van het onderzoekswerk per project geduid.

1.1

Jaarrapport over de Vlaamse buitenlandse handel in wapens en goederen voor tweërlei gebruik

Het Vredesinstituut publiceert elk voorjaar een jaarrapport met cijfers, analyses en duiding bij de ontwikkelingen inzake wapenhandel tijdens het voorbije jaar. Het jaarrapport 'Vlaamse buitenlandse handel in wapens en goederen voor tweërlei gebruik 2007' bevat de cijfers met betrekking tot in- uit- en doorvoer van militair materieel in 2007 en een analyse van die cijfers. Daarnaast werd in het jaarrapport 2007 voor het eerst een analyse van de Vlaamse export van goederen voor tweërlei gebruik gemaakt.

Militair materieel

In 2007 werd door de Vlaamse overheid voor meer dan 370 miljoen euro aan vergunningen voor buitenlandse handel in militair materieel uitgereikt. Het gaat om 280 invoervergunningen (65,9 miljoen euro), 182 uitvoervergunningen (270,3 miljoen euro) en 16 doorvoervergunningen (35,3 miljoen euro).

Vooraf de totale waarde van de vergunde **wapenimport** in Vlaanderen kende een sterke toename. Vergeleken met 2006 was die in 2007 meer dan verdubbeld, voornamelijk als gevolg van de sterk gestegen waarde van in te voeren militaire voertuigen vanuit Italië. Verder was er ook een opvallende toename van de vergunde invoer van kleine en lichte wapens en aanverwant materiaal. In 2007 lag de waarde van de invoervergunningen voor deze wapens meer dan tweemaal zo hoog als in de voorgaande jaren. De wapens die in Vlaanderen werden ingevoerd waren in 2007 vooral afkomstig uit Italië, de Verenigde Staten, Zwitserland, Israël en Duitsland. De invoervergunningen werden vooral door handelaars aangevraagd, maar ook de industrie en particulieren vroegen geregeld een invoervergunning aan.

Op Europees vlak neemt Vlaanderen met zijn vergunde **wapenexport** een middenpositie in. Net als de import kende ook de vergunde wapenexport vanuit Vlaanderen een sterke toename (+35%) in 2007. Deze toename kan vooral worden toegeschreven aan de gestegen export van militaire voertuigen en onderdelen vanuit Vlaanderen (waarbij vooral de waardevolle export, via het Verenigd Koninkrijk, naar Saoedi-Arabië opvalt), maar ook aan de waardevolle export van vuurleidingssystemen naar India.

Ongeveer de helft van de Vlaamse wapenexport was in 2007 bestemd voor andere EU-landen. Andere belangrijke regio's van bestemming waren Noord-Amerika, de overige Europese landen en Azië. Rechtstreekse export van wapens vanuit Vlaanderen naar het Midden-Oosten, Latijns-Amerika en Afrika was vrij beperkt.

Ook in 2007 was een groot deel van de Vlaamse wapenexport bestemd voor de (defensie-gerelateerde) industrie in 'bevriende' landen, waar het militair materieel wordt geïntegreerd in grotere wapensystemen. Wapenexport naar 'bevriende' landen vindt plaats met een internationaal invoercertificaat in plaats van een certificaat van eindbestemming. Dit betekent concreet dat Vlaanderen zijn verantwoordelijkheid over het verdere eindgebruik van deze Vlaams militaire goederen overdraagt aan het land van bestemming van zodra deze goederen daar worden ingevoerd. De Vlaamse overheid heeft in de meeste gevallen dan ook geen weet van waar dit Vlaams militair materieel uiteindelijk terechtkomt en wie het gebruikt. In de periodieke verslagen van de Dienst Controle Wapenhandel wordt slechts in één op drie gevallen een eindgebruiker gerapporteerd bij exportlicenties van militair materieel naar de industrie in bevriende landen.

In tegenstelling tot de vergunde invoer en uitvoer van militaire goederen, was de vergunde **doorvoer** in 2007 sterk gedaald. Alhoewel de jaarlijkse waarde van de militaire doorvoer sterk schommelt, is sinds een aantal jaren een duidelijke en sterk dalende trend merkbaar in het aantal aangevraagde en uitgereikte doorvoervergunningen in Vlaanderen. Terwijl in 1999 nog 136 Nederlandstalige doorvoervergunningen werden uitgereikt, waren dit er in 2007 nog maar 16 meer. Deze sterke daling is opmerkelijk aangezien het totale vrachtvervoer in Vlaanderen de afgelopen jaren niet is gedaald.

Goederen voor tweërlei gebruik

Het jaarrapport 2007 van het Vredesinstituut bevat naast een analyse van de Vlaamse buitenlandse handel in militair materieel, ook de allereerste analyse in Vlaanderen van de **export van goederen voor tweërlei gebruik**. In Vlaanderen worden twee types vergunningen gebruikt: individuele vergunningen en globale vergunningen. De 82 individuele exportlicenties voor producten voor tweërlei gebruik die in 2007 werden uitgereikt hadden een gezamenlijke waarde van 245,5 miljoen euro, en dat lag dus in dezelfde grootteorde als de vergunde export van militair materieel. De 30 globale exportlicenties hadden een gezamenlijke waarde van meer dan 1,1 miljard euro. Deze enorm hoge waarde is echter geen realistische afspiegeling van de effectief geplande export van de betrokken bedrijven aangezien de globale exportlicenties, in tegenstelling tot individuele exportlicenties, geen betrekking hebben op individuele transacties, maar op een mogelijke *uitvoer* van een aantal producten naar alle bestemmingslanden waar het bedrijf potentiële klanten vermoedt. Dit bemoeilijkt dan ook een gedegen analyse van de aard van de export met globale vergunningen.

Grofweg kunnen we stellen dat vergunningen voor de export van producten voor tweeërlei gebruik in 2007 betrekking hadden op drie types van materiaal: nucleaire goederen (bijna uitsluitend met individuele vergunningen) vooral bestemd voor EU-landen, chemische en aanverwante materialen, en systemen voor informatiebeveiliging. Deze laatste types van producten werden vanuit Vlaanderen uitgevoerd naar een breed gamma van landen. Opvallend is dat ongeveer de helft van de individuele exportlicenties bestemd was voor andere EU-landen (nucleair materiaal) en dat een kwart van deze licenties bestemd was voor export naar Afrika (chemische stoffen en informatiebeveiligingssystemen). Vergeleken met de export van militair materieel valt verder vooral het relatief groot aantal vergunningen voor de export naar het Midden-Oosten en de overige Aziatische landen op.

Hoewel vaak hoogtechnologisch van aard en niet altijd gepercipieerd als ‘wapen’, zijn vergunningplichtige goederen geen alledaagse of onschuldige producten, getuige ook de Europese en internationale aandacht voor een wetgevend kader en performante controle. Door hun militair gebruik of mogelijk militaire toepassing heeft de handel in deze goederen belangrijke implicaties voor de veiligheid van Vlaanderen en Europa, en voor het welzijn van burgers overal in de wereld. De handel in militair materieel en producten voor tweeërlei gebruik, het bijhorende vergunningbeleid en de gemaakte afwegingen verdienen dan ook de nodige aandacht. Met de publicatie van zijn jaarlijks rapport over wapenhandel wil het Vredesinstituut een instrument aanreiken dat bijdraagt tot een versterking van de parlementaire controle op – en het maatschappelijke debat over – de Vlaamse buitenlandse wapenhandel en de export van goederen voor tweeërlei gebruik.

Meer informatie

*Vlaamse buitenlandse handel in wapens en goederen voor tweeërlei gebruik 2008
(Onderzoeksrapport)*

Auteur: Nils Duquet

Vlaams Vredesinstituut, Brussel, 13 maart 2008

ISBN 9789078864134 – 106 p.

1.2

De economische impact van militaire O&O

Op initiatief van de Subcommissie Wapenhandel vroeg het Vlaams Parlement het Vredesinstituut een internationaal vergelijkend onderzoek te starten naar investeringen in onderzoek en ontwikkeling (O&O) die de defensie-industrie ten goede komen. In een onderzoeksproject werd nagegaan wat de macro-economische impact is van investeringen in militaire O&O en meer bepaald welke verschillende benaderingen, modellen en theorieën door economen worden gehanteerd om tot – zo blijkt – zeer uiteenlopende inschattingen van deze impact te komen. Paul Dunne en Derek Braddon (University of the West of England, Bristol) voerden in opdracht van het Vredesinstituut een literatuurstudie uit, waarin de relevante wetenschappelijke literatuur over het onderwerp wordt geïnventariseerd, geanalyseerd en gesynthetiseerd.

De onderzoeksresultaten wijzen erop dat het belang van militaire O&O gestaag afneemt sinds het einde van de Koude Oorlog, hoewel deze trend zich zelfs over een langere termijn aftekent. Recenter lijkt deze terugval een bodempeil te hebben bereikt, maar het is duidelijk dat civiele O&O aan een opmars bezig is en dat er over de Atlantische Oceaan heen een enorme uitgavenkloof gaapt. Het is ook duidelijk dat de aard van defensietechnologie is gewijzigd sinds de Koude Oorlog, met meer spin-ins van niet defensiespecifieke technologie naar defensie, in tegenstelling tot de vroegere spin-offs van defensie naar de civiele sector. De muren tussen civiele en militaire technologieën – een overblijfsel uit de Koude Oorlog – brokkelen steeds verder af en er is meer aandacht voor de ontwikkeling van technologieën voor tweërlei gebruik. Financiële en structurele factoren dragen bovendien bij tot het afnemende belang van militaire O&O in vergelijking met civiele O&O. Zo kwam er ruimte voor nieuwe industrieën, waaronder ICT (informatie- en communicatietechnologieën), die zich soepeler gaan opstellen, waardoor de grens tussen civiele en militaire O&O verder vervaagt. De defensie- en ruimtevaartindustrie is niet langer de trendsetter in innovatie.

O&O speelt zeker een belangrijke rol in de economie, maar het is niet duidelijk hoe grondig de huidige kennis van dit proces is en de theoretische opvattingen lopen nogal uiteen. Neoklassieke economen ontwikkelden hun groeimodellen uitgaande van exogene technologische veranderingen die inwerken op de endogene groei; in die context kan technologie resulteren in meer schaalvoordelen. Deze theoretische benaderingen missen echter de historische en institutionele diepgang van de groep van theorieën die samen de politiek-economische benadering worden genoemd. Het betreft onder meer de langegolventheorie en andere die stellen dat de dynamiek van economische ontwikkeling wordt aangedreven door technologische verandering, een groeiprocés en periodieke crisis. Innovatie wordt dan gezien als het resultaat van nationale en internationale innovatiesystemen.

Ook de globalisering heeft een impact gehad op de productie, verspreiding en overdracht van technologie, hoewel deze impact hier en daar wordt overschat. Grote concerns uit de wapenindustrie maken steeds meer gebruik van wereldwijde toeleverketens, waarbij ze de productiecapaciteit van kleinere landen overnemen, maar hen tegelijk ook mogelijkheden bieden voor de ontwikkeling van nichemarkten.

Het gros van de theoretische beschouwingen m.b.t. O&O wijst geen bijzondere rol toe aan militaire O&O. Militaire O&O speelt een figurantenrol in de neoklassieke theorieën en een bijrol in de politiek-economische modellen, maar een hoofdrol krijgt deze alleen in een handvol institutionele analyses. Enkele brede historische benaderingen dichten militaire O&O een belangrijke rol toe in het succes en de teloorgang van grootmachten. Een van de onderzochte analyses verdiept zich in het Frankrijk van na de Koude Oorlog en beschrijft een benadering die steunt op regulering en nationale innovatiesystemen. De globaliseringstheoretici hebben wel oog voor militaire technologie, maar hun analyse speelt zich grotendeels af in de context van het militair-industriële complex van de Koude Oorlog en hamert vooral op de negatieve effecten van militaire O&O.

Vermits militaire O&O deel uitmaakt van de totale defensie-uitgaven is het van belang om ook de debatten over de economische effecten van defensie-uitgaven op een algemeen niveau te belichten. Vanuit een theoretisch oogpunt is er geen consensus en de rol van militaire O&O wordt bepaald aan de hand van effecten zoals crowding out, spin-offs en andere onbedoelde effecten. De impact ervan moet uiteindelijk duidelijk empirisch worden getoetst. De empirische analyses van de economische effecten van defensie-uitgaven wijzen er op dat er in het beste geval geen impact is op de economische groei, maar ook dat deze impact waarschijnlijk eerder negatief zou zijn. Er zijn alvast weinig aanwijzingen voor een positieve impact. Hieruit blijkt dat het niet erg waarschijnlijk is dat er een beduidend macro-economisch effect van militaire O&O kan worden opgetekend en de empirische literatuur lijkt dit – hoewel niet eensgezind – te bevestigen.

Meer gerichte analyses trachtten de impact van militaire O&O empirisch te meten via de positieve effecten van spin-offs en de negatieve effecten van crowding out. Er werden een aantal interpretatiestudies, literatuuronderzoeken, kwalitatieve analyses en vergelijkende analyses uitgevoerd. Zoals eerder aangehaald, stippelden deze wel duidelijk de mogelijke kanalen uit, maar waren ze het niet eens over de eigenlijke economische effecten. Dit vergt duidelijk een empirische oefening, die tot nog toe zeer beperkt bleef. De weinige statistieken die er zijn, peilen naar de economische effecten van de totale overheidsuitgaven voor O&O, die worden geïnterpreteerd als gedomineerd door militaire O&O, met slechts een handvol studies die zich toespitsen op militaire O&O. De problemen inzake gegevens, metingen, methodologie, identificatie en raming verklaren waarom er zo weinig studies voorhanden zijn. Zoals verwacht leveren de studies die wel werden ondernomen weinig aanwijzingen op voor een beduidend positief effect van militaire O&O op de economie. Bij de interpretatie ervan is echter enige voorzichtigheid geboden, vermits zich sinds het einde van de Koude Oorlog belangrijke verschuivingen hebben voorgedaan.

Er wordt echter niet verwacht dat deze verschuivingen de impact van militaire O&O op de economie beduidend zullen vergroten.

Dit wordt nog duidelijker binnen de context van de kleinere landen. De internationalisering van de industrie zal ertoe leiden dat heel wat landen in het beste geval enkele nicheproducenten behouden die één schakel zijn in een wereldwijde toevokerketen, met samenwerkingsinitiatieven voor de ontwikkeling van grote wapensystemen i.p.v. een volledig nationale ontwikkeling en productie. Zelfs de VS kan zich niet langer een uitgebreide nationaal industrieel defensiepotentieel veroorloven zoals tijdens de Koude Oorlog.

De resultaten van deze econometrische studies moeten met de nodige voorzichtigheid worden geïnterpreteerd. Econometrische ontwikkelingen geven aan dat er problemen zijn met eerdere werken en m.b.t. metingen en de formulering van de modellen. Eenvoudige samenvattingen houden onvoldoende rekening met de onzekerheden die de onderzoekers aangeven m.b.t. hun resultaten. Bovendien zijn deze oudere studies vandaag niet langer een goede maatstaf; omwille van de wijzigingen die sinds het einde van de Koude Oorlog plaatsgrepen. Algemeen kan worden gesteld dat militaire O&O in de wereld van vandaag geen belangrijke factor is van economische groei.

Meer informatie

Economische impact van militaire O&O (Onderzoeksrapport)

Auteurs: J.Paul Dunne en Derek Braddon

Vlaams Vredesinstituut, Brussel, 3 juni 2008

ISBN 9789078864172 – 64 p.

1.3

Actueel onderzoek naar ontwikkelingen op Europees niveau

De Europese Commissie lanceerde in december 2007 voorstellen met als doel de Europese defensiemarkt te harmoniseren en te liberaliseren. De doelstelling is om een nieuw wetmatig kader te creëren voor de handel in militair materieel binnen de EU, en voor overheids-

opdrachten inzake veiligheids- en defensieproducten. De voorstellen van de Commissie werden verzameld in het zogenaamde Europese defensiepakket. Een dergelijk initiatief op Europees niveau heeft belangrijke gevolgen voor het Vlaamse beleid inzake wapenhandel en voor de Vlaamse defensie-industrie. Het Vredesinstituut volgde in 2008 dan ook van nabij de Europese ontwikkelingen en in een achtergrondnota werd de inhoud van het Europese defensiepakket toegelicht, met voornamelijk nadruk op het voorstel inzake intracommunautaire handel in defensiegerelateerd materieel.

De richtlijn betreffende de vereenvoudiging van de voorwaarden voor de overdracht van defensiegerelateerde producten binnen de Europese Gemeenschap beoogt een liberalisering van de handel in militaire goederen binnen de EU. Intracommunautaire handel in defensiegerelateerde producten wordt niet vrij gemaakt, maar het vergunningssysteem wordt versoepeld waardoor de administratieve last zowel voor de overheid als voor de defensie-industrie aanzienlijk zal verminderen. Dit betekent dat ook de nationale controle op het al dan niet toestaan van wapentransfers binnen de Europese Unie minder stringent wordt. Samengevat stelt de Commissie voor om het huidige systeem van individuele vergunningen, waardoor voor elke transactie een vergunning dient aangevraagd te worden, te vervangen door een systeem van algemene en globale vergunningen, waardoor verschillende transacties gedekt kunnen worden door eenzelfde vergunning. De uitvoer van militaire goederen naar landen buiten de Europese Unie valt niet onder deze richtlijn. Op deze uitvoer blijft de nationale wetgeving met individuele vergunningplicht van toepassing.

Met de richtlijn inzake procedures voor overheidsopdrachten op veiligheids- en defensiegebied wil de Commissie een aangepast wettelijk kader scheppen zodat de procedures voor overheidsopdrachten terzake geharmoniseerd kunnen worden. De meeste lidstaten onderwerpen defensiecontracten immers niet aan de algemene Europese wetgeving inzake overheidsopdrachten, maar passen specifieke nationale procedures toe die tegemoetkomen aan het specifieke karakter van defensieopdrachten. Als gevolg hiervan verschillen de procedures tussen de lidstaten aanzienlijk. Het gebrek aan uniformiteit is een belangrijk obstakel voor een eengemaakte defensiemarkt en gaat in tegen de principes van het Verdrag, in het bijzonder de principes inzake transparantie, non-discriminatie en gelijke behandeling. Met het oog op open concurrentie wil de Commissie met deze richtlijn een geharmoniseerd beleid inzake overheidsopdrachten op veiligheids- en defensiegebied ingang doen vinden.

Meer informatie

Het Europese defensiepakket: Naar een liberalisering en harmonisering van de Europese defensiemarkt (Achtergrondnota)

Vlaams Vredesinstituut, Brussel, 7 april 2008

1.4

De rol van eindgebruik in de vergunningsprocedure voor wapenexport

In 2008 ging de uitvoer van Vlaamse componenten naar het Verenigd Koninkrijk, waarvan geweten was dat de producten wederuitgevoerd zouden worden naar Saoedi-Arabië, niet onopgemerkt voorbij. De Vlaamse minister bevoegd voor in-, uit- en doorvoer van militair materieel lichtte naar aanleiding van dit dossier haar beleid inzake de rol van het eindgebruik bij de beoordeling van vergunningsaanvragen toe in het Vlaams Parlement. Voor het Vredesinstituut was dit de aanleiding om het Vlaams beleid onder de loupe te nemen, te toetsen aan de juridische bepalingen van de Belgische wapenwet en aan de Europese gedragscode inzake wapenuitvoer, en een blik te werpen op de praktijk in andere Europese lidstaten.

Uit het onderzoek van het Vredesinstituut bleek dat de rol van het criterium eindgebruik bij de beoordeling van vergunningsaanvragen formeel niet duidelijk geregeld is. In de eerste plaats draagt het door elkaar gebruiken en het gebrek aan definitie van de gehanteerde begrippen in de Belgische wapenwet van 1991 in belangrijke mate bij tot deze onduidelijkheid. Hierdoor is het onzeker welke situatie volgens de Belgische wetgeving getoetst dient te worden in de vergunningsbeslissing: de situatie in het land waar de Vlaamse goederen in eerste instantie naartoe worden geëxporteerd (het land van de koper), de situatie in het land waar de uiteindelijke eindgebruiker van deze goederen zich bevindt (voor zover bekend), of beide. Ook in de Europese Gedragscode worden verschillende begrippen door elkaar gehanteerd. Dankzij de gebruikersgids van de Gedragscode, waarin een aantal begrippen wel worden gedefinieerd, kan worden afgeleid dat niet enkel het land waar de goederen in eerste instantie naartoe worden geëxporteerd moet worden opgenomen in de afweging, maar dat ook het land van eindbestemming mee opgenomen dient te worden als criterium in de politieke beoordeling.

Gegeven de ruimte voor interpretatie in de Belgische wetgeving hebben verschillende ministers bevoegd voor wapenhandel op andere wijze uitvoering gegeven aan de wet. De huidige minister heeft de keuze gemaakt om de toetsing van de criteria van de Belgische wetgeving en de Europese gedragscode aan het verst bekende land van bestemming (indien dit verschillend is van het initiële land van bestemming) afhankelijk te stellen van de aard van het initiële land van bestemming (het land van de koper). Een vergunningsaanvraag voor een uitvoer naar een 'bevriend land' (welke landen dit precies zijn is opgenomen in een exhaustieve lijst) dient vergezeld te zijn van een (internationaal) invoercertificaat. Bij de beoordeling van een dergelijke vergunningsaanvraag in Vlaanderen, wordt enkel het eerste land van bestemming (het land van de koper) in acht genomen.

Betreft het een wapenexport waarbij de eigenlijke eindgebruiker zich niet in het land van de koper bevindt, meestal wapenexport naar de industrie van een bepaald land, en waarbij de uitvoerder op het moment van de vergunningsaanvraag weet dat de goederen opnieuw uitgevoerd zullen worden vanuit het land van bestemming (het land van de koper) naar een derde land, dan dient de uitvoerder dit aan te geven op zijn vergunningsaanvraag. In dergelijke gevallen neemt de Vlaamse overheid de eindbestemming van de producten echter niet mee in rekening, stelt ze geen voorwaarden aan het eindgebruik van het product, en worden de politieke criteria louter getoetst aan het land van de koper. Het eigenlijke eindgebruik van de producten wordt bij de beoordeling van dergelijke vergunningsaanvragen dus zonder meer buiten beschouwing gelaten.

Dit stemt niet overeen met de 'best practices' uit de gebruikersgids bij de Europese gedragscode, en is ook niet gebruikelijk in andere Europese lidstaten. Hoewel een dergelijke indirecte uitvoer niet altijd op dezelfde manier wordt behandeld als een directe uitvoer, en ook andere landen gevoelig zijn aan de aard van het land van de koper en diens verantwoordelijkheid inzake wederuitvoer, maakt het eigenlijke eindgebruik van het product en het verst bekende land van bestemming in de onderzochte lidstaten wel degelijk deel uit van de afweging van een vergunningsaanvraag.

Een vergunningsaanvraag voor een uitvoer naar een land dat niet op de lijst van landen staat die gebruik kunnen maken van een invoercertificaat, dient vergezeld te zijn van een certificaat van eindbestemming. In dit certificaat dient de invoerder te vermelden waarvoor de goederen zullen worden gebruikt. Wanneer echter het eindgebruik van het product op het moment van de vergunningsaanvraag nog niet bekend is (of het eindgebruik wijzigt na de toekenning van de vergunning), verliest de Vlaamse overheid volgens het huidige beleid controle op het eindgebruik van de producten. Tot februari 2008 werd de invoerder gevraagd om de producten niet opnieuw uit te voeren naar derde landen zonder toestemming van de Vlaamse overheid. Sinds februari 2008 dient de invoerder zich hier toe niet meer te verbinden. Daardoor vervalt de laatste fase in het controlebeleid, namelijk de mogelijkheid om het eindgebruik van de producten te controleren op het moment van wederuitvoer vanuit het land van bestemming. Bovendien is het certificaat van eindbestemming een document dat uitgewisseld wordt tussen de invoerder en de Vlaamse Regering, waardoor de verantwoordelijkheid voor wederuitvoer na de uitvoer vanuit Vlaanderen ook niet expliciet overgedragen wordt aan de overheid van het land van de koper.

Op basis van een analyse van het juridisch kader blijkt dat de twee belangrijke keuzes die in Vlaanderen gemaakt werden met betrekking tot de toepassing van het criterium eindgebruik in de beoordelingsprocedure en de controle op wederuitvoer mogelijk zijn binnen de huidige wetgeving maar niet gebaseerd zijn op een juridische verplichting. Het is een Vlaamse beleidskeuze om meer vertrouwen te stellen in het exportcontrolebeleid van de bestemmingslanden en minder strenge eisen te stellen dan voorheen inzake het eindgebruik van defensiegerelateerde producten.

Meer informatie

*Eindgebruik als factor in de vergunningsprocedure voor wapenuitvoer in Vlaanderen
(Achtergrondnota)*

Vlaams Vredesinstituut, Brussel, 19 november 2008

1.5 Achtergrond bij het debat over de IWT-richtlijn

Naast het internationaal vergelijkend onderzoek naar investeringen in onderzoek en ontwikkeling (O&O) die de defensie-industrie ten goede komen (zie 1.2), zette het Vredesinstituut in 2008 ook zijn onderzoek naar de rol van militaire O&O in Vlaanderen voort. Het debat over overheidssteun aan militair onderzoek en ontwikkeling (O&O) en over de betreffende IWT-richtlijn in het bijzonder stak in Vlaanderen het voorbije decennium immers telkens opnieuw de kop op en bleef al die tijd min of meer rond dezelfde thema's draaien. Het Vredesinstituut plaatste die thema's op een rijtje en verduidelijkte waar bepaalde thema's vandaan komen, hoe ze door verschillende partijen anders worden begrepen, en hoe bepaalde invullingen in de loop der jaren verschoven zijn.

De principiële beslissing om een terughoudende houding aan te nemen ten aanzien van onderzoeksprojecten met een mogelijke militaire affiniteit werd al in 1994 genomen. Dit gebeurde in de vorm van een richtlijn van de Vlaamse Regering aan het Instituut voor de aanmoediging van Innovatie door wetenschap en technologie in Vlaanderen (IWT). De procedure was tamelijk duidelijk: onderzoeksprojecten die eenduidig en volledige militaire toepassingen beogen met een offensief karakter, waren uitgesloten van steun; projecten met zowel burgerlijke als defensieve militaire doeleinden, *dual-use* en meer generische projecten waren mogelijk, maar slechts na een bijkomende motivering en evaluatie. De afbakening blijft echter onduidelijk: het onderscheid tussen offensief en defensief kan moeilijk als kenmerk van een product of technologie beschouwd worden, maar enkel van het gebruik dat ervan wordt gemaakt. Bovendien wordt niet afgebakend of gedefinieerd wat onder 'militair' wordt verstaan. Tot slot vallen projecten met zowel burgerlijke als offensief militaire doeleinden, nog los van de moeilijk te evalueren kwalificatie 'offensief', tussen de plooiën.

Aan deze onduidelijkheden werd in de mate van het mogelijke verholpen in een voorstel van decreet en daaruit voortvloeiende aanpassing aan de richtlijn in 1999. Het onderscheid tussen offensief en defensief is voortaan niet meer van belang om de uitsluiting van overheidssteun te bepalen; de toepassingen die uitgesloten zijn van IWT-steun worden afgebakend op basis van een wet en daaruit voortvloeiende lijst van (zuiver) militair materieel; en de mogelijkheid dat projecten tussen de plooiën zouden vallen, werd grotendeels dichtgereden door een ruimere omschrijving van het soort projecten dat van IWT-steun is uitgesloten. Het moge duidelijk zijn dat deze verduidelijking tegelijk een verstrenging inhield. Aan de regeling voor *dual-use* (zonder rechtstreekse toepassingen in zuiver militair materieel) en meer generische projecten veranderde de richtlijn uit 1999 niets, en bleef in principe de richtlijn uit 1994 van kracht.

Ondanks de duidelijk geformuleerde afbakening van wat voortaan van IWT-steun is uitgesloten, blijkt echter dat de richtlijn in de praktijk nog steeds moeilijk toepasbaar is. Een blik op het besluitvormingsproces uit 1999 en een analyse van de teksten uit 1994 en 1999 tonen aan dat de nieuwe onduidelijkheid niet zozeer bij de omschrijving van het toepassingsgebied ligt, maar vooral op het vlak van de procedure. Uiteindelijk is het ontstaan van dit probleem terug te brengen tot de omzetting van een voorstel van decreet naar een aangepaste richtlijn. Toen is ten eerste de keuze gemaakt om het toepassingsgebied te beperken tot technologie met *rechtstreekse* toepassingen in militair materieel. De bedoeling was om iets minder ver te gaan dan de indieners van het voorstel, maar daardoor werd een nieuw onduidelijk onderscheid tussen rechtstreeks en onrechtstreeks geïntroduceerd. Ten tweede heeft men ervoor geopteerd om de procedure niet mee aan te passen en enkel te verwijzen naar de procedure uit 1994. Dit betekent concreet dat het bepalen of een technologie al dan niet tot rechtstreekse toepassingen in militair materieel zal leiden, niet afhangt van een verbintenis vanwege de aanvrager, zoals de indieners van het decreetsvoorstel hadden voorzien, maar van een inschatting door de Raad van Bestuur van het IWT en de bevoegde minister. Het spreekt voor zich dat dit een zeer moeilijke inschatting is, met enkel de voorziene terugbetalingsclausule als stok achter de deur.

Het al dan niet uitvoerbaar zijn van de IWT-richtlijn, ongeacht in welke versie, is slechts één kant van de medaille. Een andere vraag, die parallel aan de modaliteiten en de uitvoerbaarheid voortdurend aanwezig is geweest in het debat, is de vraag wat men precies wilt. Wat wordt best uitgesloten van IWT-steun of van overheidssteun in het algemeen, wat wordt best grondig overwogen en onderzocht, en wat kan eventueel als onprobleematisch beschouwd worden? En wie is in staat om voor die overweging in te staan of er de verantwoordelijkheid voor te dragen?

Tot slot dringt zich nog een vraag van een andere orde op. Komt het de wetgevende macht toe om fundamentele en principiële beslissing te nemen? Of wordt een beslissing met verregaande praktische implicaties beter door de uitvoerende macht genomen? Of hoeven het basisprincipe en de daaruit voortvloeiende modaliteiten niet noodzakelijk door dezelfde instantie bepaald te worden? Naast de discussie over de grond van de zaak, verdienen ook deze vragen aandacht.

De verschillende elementen uit het onderzoek van het Vredesinstituut kunnen als leidraad dienen om het debat verder te zetten tussen parlementsleden en ministers, vertegenwoordigers van bedrijfswereld en vredesverenigingen, adviesorganen en onderzoeksinstellingen die expertise of interesse in dit onderwerp getoond hebben of nog zullen tonen.

Meer informatie

De IWT-richtlijn m.b.t. steun aan onderzoeksprojecten met een mogelijke militaire affiniteit (Achtergrondnota)

Vlaams Vredesinstituut, Brussel, 27 november 2008

1.6

De Belgische wapenexport voor het eerst sinds de regionalisering in kaart gebracht

In de zomer van 2003 besliste de toenmalige Belgische federale regering om de bevoegdheid voor de controle op de buitenlandse handel in militair materieel en goederen voor tweërlei gebruik grotendeels over te hevelen naar de gewesten. Sindsdien zijn de drie Belgische gewesten bevoegd voor de controle op de buitenlandse wapenhandel op hun grondgebied. Enkel de in- en uitvoer van militair materieel met betrekking tot het Belgisch leger en de politie bleef een federale bevoegdheid. Het Vredesinstituut heeft in 2008 op basis van officiële cijfers afkomstig uit publieke documenten, voor het eerst de kenmerken van de Belgische vergunde wapenexport sinds de regionalisering van de bevoegdheid in 2003 in kaart gebracht.

Een vergelijking met de overige EU-lidstaten leert dat België een Europese subtopper is op het vlak van wapenexport. Eind jaren negentig kende de Belgische wapenexport een sterke groei, en dit zowel in Wallonië als Vlaanderen. In de periode na de regionalisering is het beeld minder eenduidig. Terwijl de Waalse wapenexport een sterke groei kende (+50%), viel de Vlaamse wapenexport vooral op door sterke schommelingen in de exportwaarde.

Sinds 2003 werden door de verschillende bevoegde instanties exportlicenties uitgereikt voor meer dan 4,5 miljard euro in België. In 2007 werd, net als in 2006, zelfs voor meer dan 1 miljard euro aan wapenexportlicenties uitgereikt. Het grootste deel van deze wapenexport werd in 2007 in Wallonië gerealiseerd (62%). Vlaanderen stond in voor ongeveer een kwart van de vergunde wapenexport (27%), het Belgisch leger voor een tiende (10%). Wapenexport vanuit het Brussels Hoofdstedelijk Gewest was beperkt (1%). De dominantie van Wallonië in de Belgische wapenexport is niet verrassend: de Waalse vergunde wapenexport is traditioneel een stuk groter dan de vergunde wapenexport van de andere bevoegde instanties. Analyses hebben echter aangetoond dat de Vlaamse wapenexport in de jaren voor de regionalisering aan een stevige inhaalbeurt bezig was ten aanzien van de Waalse wapenexport. Deze opmars bereikte zijn hoogtepunt in 2004 toen de waarde van de Vlaamse vergunde wapenexport voor het eerst hoger lag dan de Waalse waarde. In het daaropvolgende jaar kende de Vlaamse wapenexport echter een spectaculaire daling en sindsdien schommelt het Vlaamse aandeel tussen 20 en 27%. Opvallend zijn ook de sterke schommelingen in de waarde van de federale wapenexport. Het Brusselse aandeel is consistent erg klein en bedroeg sinds 2003 maximaal 2,5% van de totale Belgische wapenexport.

Vanuit België wordt een breed gamma aan militair materieel geëxporteerd, maar kleine en lichte wapens (31%) zijn duidelijk het belangrijkste militair exportproduct. Verder bestaat de Belgische wapenexport ook voor een aanzienlijk deel uit (onderdelen voor) militaire vliegtuigen en voertuigen, bommen en andere zware ontploffingsmechanismen, munitie voor kleine en lichte wapens, militaire elektronica en visualisatieschermen. Deze goederen zijn vooral bestemd voor landen in Europa (33%), Noord-Amerika (32%) en het Midden-Oosten (23%). Export naar het Verre Oosten, Latijns-Amerika, Afrika en Oceanië is vrij beperkt. Het belangrijkste bestemmingsland van de Belgische wapenexport is de Verenigde Staten, maar ook naar Saoedi-Arabië, Duitsland, Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk werden de afgelopen vijf jaar voor grote sommen militair materieel geëxporteerd.

Er blijken opvallende verschillen te bestaan tussen de verschillende gewesten en het federale niveau op vlak van de bestemming en de aard van de geëxporteerde militaire goederen. Terwijl de Vlaamse defensiegerelateerde industrie vooral bestaat uit bedrijven die zich in eerste instantie richten op de civiele markt en die hoogtechnologische componenten vervaardigen die worden geïntegreerd in grotere wapensystemen, richt de Waalse defensiegerelateerde industrie, waarin het Waalse Gewest in belangrijke mate participeert, zich vooral op de 'traditionele' defensieproducten zoals kleine en lichte wapens, munitie en zware ontploffingsmechanismen zoals granaten en mortieren. Deze traditionele defensieproducten staan in voor ongeveer twee derde van de Waalse wapenexport. Verder bestaat de Waalse wapenexport ook in belangrijke mate uit (onderdelen van) militaire vliegtuigen en elektronica. Dit Waalse militair materieel is vooral bestemd voor de Verenigde Staten, maar ook voor EU-lidstaten en landen uit het Midden-Oosten (vooral Saoedi-Arabië).

De Vlaamse wapenexport wordt niet gedomineerd door ‘traditioneel’ militair materiaal, maar door de export van visualisatieschermen, elektronica, (onderdelen van) voertuigen en *target acquisition* en aanverwante systemen. Deze Vlaamse wapenexport van voornamelijk componenten is dan ook in eerste instantie gericht op de industrie in Europese en Noord-Amerikaanse landen en op relatief geïndustrialiseerde landen in het Verre Oosten. Export naar het Midden-Oosten, Latijns-Amerika, Afrika en Oceanië is vrij beperkt.

Vanuit Brussel worden voornamelijk vliegtuigonderdelen (zwaar materieel) geëxporteerd, voornamelijk naar de industrie en buitenlandse overheden, en worden ook veel vergunningen uitgereikt voor licht materieel (voornamelijk bestemd voor buitenlandse wapenhandelaars en particulieren). Deze Brusselse wapenexport is in de eerste plaats bestemd voor Azië en dit zowel voor landen uit het Midden-Oosten (vooral Israël en Turkije) als voor landen uit de overige Aziatische regio's (vooral Pakistan). Vergeleken met de overige gewesten, is wapenexport vanuit Brussel naar Europese en Noord-Amerikaanse landen beperkt. Opvallend is verder ook het relatief grotere aandeel van export naar Afrika vanuit het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in vergelijking met de overige gewesten.

De federale wapenexport heeft bijna uitsluitend betrekking op vergunningen aangevraagd door het Belgische leger voor overtollig militair materieel zoals voertuigen, vliegtuigen, vaartuigen, machinegeweren, zendtoestellen, militaire kledij en uitrustingsgoederen. Deze militaire goederen zijn vooral bestemd voor Europese partnerlanden zoals Italië, Bulgarije, Frankrijk, het Verenigd Koninkrijk en Duitsland, maar ook voor landen uit het Midden-Oosten zoals Jordanië. Federale wapenexport naar Afrika en Noord-Amerika is eerder beperkt.

Een stand van zaken van de Belgische wapenexport in zijn geheel is niet onbelangrijk in het licht van het Belgische buitenlands beleid in het algemeen, en de positie van ons land binnen de EU in het bijzonder. Wapenhandel is immers een thema dat meer en meer door de internationale en Europese agenda wordt bepaald. Met een gedegen analyse van de Belgische wapenexport heeft het Vredesinstituut in 2008 een leemte in de beschikbare informatie gevuld, wat het beleid en parlementaire controle ter zake kan informeren.

Meer informatie

*De Belgische wapenexport vijf jaar na de regionalisering: een stand van zaken
(Achtergrondnota)*

Vlaams Vredesinstituut, Brussel, 10 december 2008

1.7

Nederlandse samenvatting van het SIPRI Jaarboek 2008

Al sinds 1969 publiceert het Zweedse SIPRI (Stockholm International Peace Research Institute) elk jaar een 'SIPRI Yearbook'. SIPRI-onderzoekers en onafhankelijke experts bundelen in het jaarboek objectieve gegevens en uitgebreide analyses over de voornaamste aspecten van wapenbeheersing, vrede en veiligheid. Het Vlaams Vredesinstituut verzorgt sinds 2005 de Nederlandse vertaling en publicatie van de samenvatting van dit jaarboek.

Ook editie 2008 van het 'SIPRI Yearbook' bundelt originele gegevens in tal van domeinen, onder meer wereldwijde militaire uitgaven, internationale wapenhandel, wapenproductie, kernmachten, grootschalige gewapende conflicten en multilaterale vredesoperaties, in combinatie met de recente analyses van belangrijke aspecten in wapenbeheersing, vrede en internationale veiligheid.

De 39ste uitgave van het jaarboek van SIPRI spitst zich onder meer toe op menselijke veiligheid als aanpak tegen direct en structureel geweld, genderintegratie in de hervorming van de veiligheidssector in een post-conflictsituatie en internationale volksgezondheidsdiplomatie en wereldwijde bewaking van de vogelgriep. Traditioneel licht het 'SIPRI Yearbook' ook een aantal sleutelontwikkelingen toe inzake internationale relaties en vredesvraagstukken, bijvoorbeeld met betrekking tot militaire uitgaven, internationale wapenleveringen en beheersing van kernwapens en non-proliferatie. Tot slot bevat het jaarboek uitgebreide addenda betreffende overeenkomsten aangaande wapenbeheersing en ontwapening, internationale organisaties en intergouvernementele organen, plus een chronologie van gebeurtenissen in 2007 in verband met veiligheid en wapenbeheersing.

Meer informatie

*SIPRI Yearbook 2008 – Armaments, Disarmament and International Security –
(Samenvatting in het Nederlands)*

Vlaams Vredesinstituut, Brussel, 8 juli 2008

#2

Vrede in de samenleving

Het Programma Vrede in de samenleving richt zich op de 'kleine' vrede in gezin, straat, school en stad. Een cultuur van vrede vindt zijn wortels immers in maatschappelijke dynamieken. Daarom gaat het Vredesinstituut op zoek naar wat bij mensen leeft in verband met vrede en geweld. Het instituut onderzoekt ook hoe lokale netwerken, het middenveld en burgers in Europa en de wereld bijdragen tot een vredevolle maatschappij.

In 2008 richtte het programma Vrede in de samenleving zich in hoofdzaak op het project Vredesopvoeding, waarin een staalkaart van recente vredesopvoedingsinitiatieven in de onderwijswereld werd gepresenteerd. Details over publicaties, netwerking en activiteiten binnen dit project zijn terug te vinden in het tweede luik van dit jaarverslag. In dit hoofdstuk worden opzet en invulling van het onderzoekswerk geduid.

2.1

Vredesopvoeding in basis- en secundaire scholen in Vlaanderen

Het Vredesinstituut had reeds in 2007 samen met de Vrije Universiteit Brussel en het Instituut voor Onderwijs- en Informatie Wetenschappen (Universiteit Antwerpen) een onderzoeksproject over vredesopvoeding opgestart. Dit onderzoek liep van september 2007 tot september 2008. De onderzoekers stelden een staalkaart van recente vredesopvoedingsinitiatieven in de onderwijswereld op. 300 basis- en 300 secundaire scholen werden bevraagd over de manier waarop zij in projectvorm aan vredesopvoeding doen en de geïnventariseerde projecten werden geëvalueerd: Welke projecten zijn het meest doeltreffend? Wat zijn goede praktijkvoorbeelden? En wat kan beter? Op basis van het uitgevoerde onderzoek werden aanbevelingen geformuleerd voor de relevante actoren en beleidsmakers.

Wie is bezig met vredesopvoeding?

Veel Vlaamse scholen besteden naar eigen zeggen aandacht aan vredesopvoeding: in meer dan 80% van de secundaire scholen en in meer dan 60% van de basisscholen werd de afgelopen twee jaar minstens 1 vredesopvoedingsproject (VO-project) georganiseerd. Vredesopvoeding op school is vooral een zaak van bevlogen individuen die veel tijd en energie in projecten steken en die anderen over de streep trekken om als groep een initi-

atief te nemen. Daarbij bepaalt de schoolcultuur en het schoolklimaat of VO-initiatieven ingang vinden en duurzaamheid verwerven. Leerkrachten en directeurs die in hun school de VO-projecten trekken, willen graag contacten leggen met andere initiatiefnemers om informatie uit te wisselen en te leren van elkaar.

Welke VO-projecten worden op school georganiseerd?

Vredesopvoeding in scholen is in te delen naar de thema's verdraagzaamheid, democratische attitudes en geweldloosheid. In de praktijk fungeert vredesopvoeding echter een beetje als een containerbegrip, wat weinig bevorderlijk is voor het nemen van specifieke initiatieven.

Scholen zijn naar eigen zeggen vooral bezig met verdraagzaamheid en democratische attitudes, en slechts in mindere mate met geweldloosheid. Bij dat laatste thema gaat de aandacht vooral naar het inter-persoonlijke niveau, de 'kleine vrede', bijvoorbeeld pesten. De drie hoofdthema's worden in scholen vooral opgehangen aan concrete activiteiten met kleine, zichtbare en bij voorkeur lokale aanknopingspunten. Klasdiscussie is de meest gebruikte werkvorm. Andere veel gebruikte didactische methodes zijn lessenreeksen, workshops en themaweken of -dagen. In het basisonderwijs worden vaker langdurende projecten georganiseerd dan in het secundair onderwijs.

Projecten die volledig worden georganiseerd door externe organisaties komen niet vaak voor in Vlaamse scholen. Scholen nemen meestal zelf het heft in handen. Projecten in het basisonderwijs maken in de helft van de gevallen wel gebruik van aangeboden didactisch materiaal. In het secundair onderwijs wordt echter voor de meeste projecten helemaal geen externe input gebruikt.

De voorbereiding van VO-projecten omvat, zowel in het basisonderwijs als in het secundair onderwijs, vooral het organiseren en plannen van activiteiten. In het basisonderwijs bestaat de voorbereiding ook uit het inlezen en het verzamelen van didactisch materiaal, terwijl in het secundair onderwijs meer wordt vergaderd. De leerlingen worden in twee derde van de projecten betrokken bij de voorbereiding van het project. Dat gebeurt voornamelijk door hen als voorbereiding bepaalde opdrachten en taken te laten uitvoeren en door het thema op voorhand te behandelen in de lessen. Dat leerlingen zelf mee beslissen welk thema aan bod komt, is daarentegen zeer uitzonderlijk.

Wat denken scholen over VO-projecten?

Over de beste aanpak voor vredesopvoeding zijn de meningen verdeeld: sommigen vinden dat je vooral projectmatig dient te werken terwijl anderen ervan overtuigd zijn dat vredes-

opvoeding dient ingebouwd te worden in de dagelijkse werking om effectief te zijn. Het organiseren van vredesopvoedingsprojecten wordt stevast als zinvol ervaren door de onderwijsactoren: zowel de kennis, de vaardigheden en de houdingen van de leerlingen ten aanzien van de problematiek worden volgens hen verbeterd door deze projecten. Voor velen is de concrete effectiviteit van de projecten echter moeilijker in te schatten. Projecten met een langere duurtijd, projecten waarbij de leerlingen betrokken worden bij de voorbereiding en projecten waarbij niet of in beperkte mate wordt samengewerkt met externe organisaties, worden door scholen vaker positief ingeschat.

Wat de aanpak van VO-projecten betreft, zijn scholen op zoek naar maatwerk: de leerkrachten willen materiaal dat afgestemd is op de specifieke onderwijssituatie en waarmee ze onmiddellijk aan de slag kunnen, maar dat ook voldoende ruimte laat voor een eigen invulling en eigen accenten. Leerkrachten verkiezen goed geordende en gestructureerde projecten die aansluiten bij het leerplan. Veel onderwijsactoren zijn dan ook van mening dat VO-projecten pas ingang zullen vinden in de scholen als ze specifiek in de eindtermen staan.

Scholen zijn tevreden over het projectaanbod van externen, maar geven aan dat ze geen goed zicht hebben op dat aanbod en de kwaliteit ervan. Verder verwijzen ze naar een aantal institutionele aspecten, zoals rigide procedures, en materiële hinderpalen, zoals de maximumfactuur, die het opzetten of deelnemen aan projecten belemmeren.

Welke lessen kunnen we hieruit trekken?

Voor het Vlaamse beleid:

Vredesopvoeding wordt best specifiek in de vakoverschrijdende eindtermen opgenomen. Dit kan het beste gebeuren onder de vorm van de in de eindtermen gedefinieerde doelstellingen.

Een interactieve portaalwebsite waarop informatie over projecten en ervaringen worden uitgewisseld kan tegemoet komen de informatiebehoefte in de scholen.

Ook een of andere transparante vorm van kwaliteitscontrole is aan te bevelen. Daarnaast kan ook verder wetenschappelijk effectiviteits- en evaluatieonderzoek richtinggevend zijn.

De financiële draagkracht van scholen en het reeds goed gevulde leerprogramma van leerkrachten verdient aandacht bij het bevorderen van VO-projecten in het onderwijs.

Voor de schoolnetten en de lerarenopleiding:

In het kader van de vakoverschrijdende eindtermen zouden de leraren in de lerarenopleiding systematisch kennis moeten maken met vredesopvoeding. Dat kan met praktisch georiënteerde pakketten.

Vandaag werken succesvolle projecten vaak op basis van de inbreng van enthousiaste voortrekkers. Deze voortrekkers kunnen worden samengebracht in een “vredesnetwerk”, waarbinnen ze kennis kunnen delen en ervaringen uitwisselen.

Voor de scholen:

Een ‘pionierspakket’, afgestemd op de eindtermen en op de netspecifieke leerplannen, zou in veel scholen de koudwatervrees van leraren voor vredesopvoeding kunnen wegnemen. Aansluitend kan gedacht worden aan de organisatie van een “inwerkingsmoment” per scholengroep of per school waar leerkrachten kennis kunnen maken met vredesopvoeding.

Meer informatie

Over kleine en grote vrede – Vredesopvoeding in het basis- en secundair onderwijs in Vlaanderen (Onderzoeksrapport)

Auteurs: Dimokritos Kavadias, Patrick Stouthuysen, Sven De Maeyer, Eva Franck, Timothy Segal

Vlaams Vredesinstituut, Brussel, 3 december 2008

ISBN 9789078864004 – 124 p.

#3

*Ondersteuning van het
parlementaire werk*

Het Vredesinstituut ondersteunt de werkzaamheden van het Vlaams Parlement door zijn onderzoekswerk (zie hoofdstuk 1 en 2), de publicatie van adviesnota's (zie 3.2), het uitbouwen van een documentatiecentrum (zie 3.3), en bijdragen aan vergaderingen, het organiseren van werkbezoeken en het opzetten van conferenties (zie 3.1). In de volgende secties wordt de directe ondersteuning van de Vlaamse politieke instellingen verder verduidelijkt aan de hand van een toelichting bij de betrokkenheid van het Vredesinstituut bij het parlementaire werk, een overzicht van het uitgebrachte advies en informatie over het documentatiecentrum in de Informatheek.

3.1

Betrokkenheid bij parlementaire activiteiten

Binnen de Vlaamse parlementaire gemeenschap is de Subcommissie voor Wapenhandel de 'meter' van het Vredesinstituut. Leden van de Subcommissie namen het initiatief voor de oprichting van het instituut, en het onderzoeksprogramma Wapenhandel en -productie informeert het politieke debat in de schoot van de Subcommissie. Het is immers de Subcommissie die het voortouw neemt in de parlementaire controle op de buitenlandse wapenhandel. In 2008 werd het werk van het Vredesinstituut ook besproken in de plenaire vergadering en andere commissies van het parlement, met name de Commissie Onderwijs met betrekking tot het onderzoeksproject Vredesopvoeding.

In de nasleep van het onder de aandacht komen van een vergunde export van deels geassembleerde pantservoertuigen naar Groot-Brittannië met als eindgebruiker de Saoedische Nationale Garde in januari 2008, werd het Vlaams Parlement door het Vredesinstituut gewezen op het probleem van transparantie in het wapenexportbeleid en op de gevolgen daarvan voor de parlementaire controle op het gevoerde beleid. Dit leidde tot een grondig debat in de plenaire vergadering van het Vlaams Parlement op 30 januari 2008 en tot een aantal met redenen omklede moties. De zaak werd ook in een breder kader behandeld in de Subcommissie Wapenhandel op 13 februari 2008 tijdens een gedachtewisseling met de bevoegde minister over de maandelijkse verslagen 'wapens en aanverwant materiaal' van december 2007, zoals gepubliceerd op de website van de Dienst Controle Wapenhandel.

Op 21 februari 2008 werd het Jaarverslag 2006 over de activiteiten van het Vredesinstituut behandeld in de Subcommissie Wapenhandel. Tomas Baum, directeur van het instituut, lichtte in de subcommissie het verrichte onderzoekswerk, de adviezen en het

evaluatie­rapport van de Wetenschappelijke Raad toe. Tijdens de bespreking werd onder meer ingegaan op de internationale contacten van het instituut en de onderzoeksactiviteiten inzake jeugd en onderwijs.

Op 23 mei 2008 organiseerde het Vredesinstituut samen met de Subcommissie Wapenhandel een werkbezoek aan de douanediens­ten van de Haven van Antwerpen in het kader van de controle op wapenhandel.

Na initiatief van het Vredesinstituut vond op 4 juli 2008 in de Subcommissie Wapenhandel een gedachtewisseling plaats over het Europees Defensiepakket. Uitgenodigde sprekers waren Ulf Brühann, adviseur Europese Commissie, Heide Rühle, lid van het Europees Parlement, verslaggever over het Europees Defensiepakket, Patricia Ceysens, Vlaams minister van Economie, Ondernemen, Wetenschap, Innovatie en Buitenlandse Handel en Sara Depauw, onderzoeker bij het Vredesinstituut.

Op 5 november 2008 werd het Vredesinstituut uitgenodigd voor een hoorzitting in de Subcommissie Wapenhandel over de ingediende voorstellen van decreet inzake wapenhandel. Naast vertegenwoordigers van het bedrijfsleven en de vredesbeweging, leverde ook Tomas Baum, directeur van het Vredesinstituut, aan bijdrage.

Op diverse evenementen mocht het Vredesinstituut volksvertegenwoordigers en hun medewerkers verwelkomen, bijvoorbeeld de voorstelling van het jaarrapport ‘Vlaamse buitenlandse handel in wapens en goederen voor tweeërlei gebruik 2007’ op 13 maart 2008, de presentatie van het rapport ‘Economische impact van militaire O&O’ op 3 juni 2008 en het gelijknamige seminarie op 7 oktober 2008.

Op 3 december 2008 bracht het Vredesinstituut volksvertegenwoordigers, betrokken actoren en leerkrachten samen voor de voorstelling van onderzoeksresultaten over vredesopvoeding in het onderwijs in Vlaanderen. De voorstelling en het aansluitend debat werd gemodereerd door de voorzitter van de Commissie Onderwijs van het Vlaams Parlement.

3.2 Advies

De adviesfunctie is de meest directe dienstverlening van het instituut aan het parlement en zijn politieke omgeving. Het Vredesinstituut kan ten allen tijde adviezen formuleren op basis van zijn expertise of van de resultaten van het uitgevoerde onderzoek. Het advies op eigen initiatief kan zowel voortvloeien uit wetenschappelijk werk, als uit een politieke of maatschappelijke aanleiding. De overige adviesmodaliteiten van het instituut zijn: advies op initiatief van het Vlaams parlement en op vraag van de Vlaamse Regering; advies over de beleidsbrief van de minister bevoegd voor de vergunningen voor in-, uit- en doorvoer van wapens, munitie en speciaal voor militair gebruik of voor ordehandhaving dienstig materieel en daaraan verbonden technologie; advies bij situaties uit de beleidsbrief; en advies bij internationale akkoorden.

De standpunten van het instituut worden gepubliceerd in adviesnota's.

In 2008 werden vier adviezen uitgebracht: twee op vraag van een Vlaamse minister, een op eigen initiatief, en een decretaal vastgelegd advies. Alle adviezen in 2008 werden bij unanimiteit goedgekeurd door de Raad van Bestuur. Ze werden overgemaakt aan de voorzitter van het Vlaams Parlement, de Vlaamse Volksvertegenwoordigers en de bevoegde ministers. De nota's werden ook op de website gepubliceerd en via de nieuwsbrief verspreid.

3.2.1 Advies bij het Samenwerkingsakkoord Verdrag Chemische Wapens

Context

Op 13 januari 1993 heeft België het Verdrag Chemische Wapens (CWC) ondertekend. Een nationale wet moet de toepassing van het bijhorende verificatiesysteem mogelijk maken en sancties voor inbreuken op de CWC voorzien. Gezien het gemengde karakter van het verdrag werd hiertoe een samenwerkingsakkoord opgemaakt in naam van de federale en de gewestregeringen. Teneinde kracht van wet te krijgen, moet het Samenwerkingsakkoord door de federale en regionale parlementen worden aangenomen. De bevoegde Vlaamse minister had over dit samenwerkingsakkoord het advies van het Vlaams Vredesinstituut gevraagd.

Inhoud

In zijn advies houdt het Vlaams Vredesinstituut het samenwerkingsakkoord tegen het licht. Daarbij wordt de structuur van het samenwerkingsakkoord zelf gevolgd. Deze analyse resulteert in een algemene beoordeling van het samenwerkingsakkoord en het aanreiken van enkele punten die bijkomende aandacht vereisen.

Het samenwerkingsakkoord lijkt afdoende tegemoet te komen aan het oogmerk om het verificatiesysteem van de CWC mogelijk te maken en om sancties voor inbreuken op de CWC te voorzien. Op een aantal punten moeten de Federale en/of Gewestregeringen nog uitvoeringsbesluiten uitvaardigen. Dit dient te gebeuren in overeenstemming met eventuele besluiten die door de permanente overlegstructuur zijn genomen.

Specifiek met betrekking tot de controle op de in-, uit- en doorvoer van stoffen stelt het Vlaams Vredesinstituut vast dat de verantwoordelijkheid hiervoor bij de Minister van Financiën wordt gelegd. Niettemin hebben ook de Gewesten, vanuit hun bevoegdheid over in-, uit- en doorvoer van producten voor tweeeërlei gebruik, een rol te spelen op dit vlak, zoals ook in de Memorie van Toelichting bij het Samenwerkingsakkoord wordt opgemerkt.

De Vertegenwoordiging van België bij de Organisation for the Prohibition of Chemical Weapons (OPCW) wordt uitgeoefend door de Minister van Buitenlandse Zaken. Standpunten van België omtrent de materie van dit Samenwerkingsakkoord in het kader van de Conferentie van Staten die Partij zijn bij de CWC, en andere conferenties in het kader van de CWC, worden evenwel gecoördineerd door de permanente overlegstructuur. Nuttige informatie wordt ook via deze weg uitgewisseld. Besluiten van de permanente overlegstructuur op het vlak van het coördineren van standpunten zijn bovendien bindend voor de partijen bij het Samenwerkingsakkoord. De permanente overlegstructuur beslist bij consensus. De bijdrage van de Gewesten tot het bepalen van het Belgische standpunt lijkt op die manier verzekerd.

Het Vredesinstituut heeft dan ook gunstig geadviseerd over het voorliggend samenwerkingsakkoord.

Stand van zaken

Het advies met betrekking tot het samenwerkingsakkoord Chemische Wapens werd de bevoegde minister, de voorzitter van het Vlaams Parlement en de voorzitter van de Subcommissie Wapenhandel toegestuurd op 1 februari 2008. Het advies van het Vredesinstituut werd toegevoegd aan het ontwerp van decreet houdende instemming met het samenwerkingsakkoord betreffende het Verdrag Chemische Wapens dat op 14 april 2008 werd ingediend door de Vlaamse Regering. Enkele in het advies van het Vredesinstituut vastgestelde materiële vergissingen werden in een Erratum rechtgezet.

Het ontwerp van decreet werd op 25 juni 2008 in de plenaire middagvergadering van het Vlaams Parlement goedgekeurd.

3.2.2 Advies bij het voorstel van richtlijn betreffende de liberalisering van de Europese defensiemarkt

Context

In december 2007 heeft de Europese Commissie voorstellen gelanceerd om een nieuw Europees wettelijk kader te creëren met het oog op de versterking van de Europese industriële en technologische defensiebasis. De voorstellen kaderen in het zogenaamde Europese defensiepakket dat bestaat uit een mededeling van de Commissie waarin ze haar visie weergeeft op de ontwikkeling van de Europese defensiemarkt, en twee voorstellen van richtlijn die deze visie vorm geven. Eén van deze voorstellen betreft 'de vereenvoudiging van de voorwaarden voor de overdracht van defensiegerelateerde producten binnen de Europese Gemeenschap'. De richtlijn handelt over de wettelijke voorwaarden voor wapenhandel binnen de Europese Gemeenschap, of intracommunautaire wapenhandel. Ze is bedoeld om de huidige fragmentatie in het vergunningsbeleid van de Europese lidstaten tegen te gaan en de procedures voor intracommunautaire handel in defensieproducten te vereenvoudigen. Op die manier wil de Europese Commissie de handel in defensieproducten binnen de interne markt liberaliseren en de ontwikkeling van een Europese defensiemarkt stimuleren.

Inhoud

Het Vlaams Vredesinstituut is voorstander van Europese regelgeving voor zowel intra- als extracommunautaire handel in defensiegerelateerde producten. Het instituut erkent dat een harmonisering van het Europees beleid inzake intracommunautaire wapenhandel een efficiënte besteding van middelen en gelijke concurrentie mogelijk maakt. De richtlijn laat echter te veel marge aan de lidstaten en bouwt niet de nodige garanties in ter bescherming van vrede en veiligheid. Het is belangrijk dat economisch geïnspireerde hervormingen geen afbreuk doen aan maatregelen die nodig zijn om te voorkomen dat de uitvoer van Europees militair materieel elders in de wereld gewapende conflicten in de hand werkt.

Het Vlaams Vredesinstituut heeft de Vlaamse regering en het Europees Parlement in zijn advies gevraagd:

- a) om het voorstel van richtlijn op de volgende punten bij te sturen:
  - 1) een verwijzing naar doeltreffende, proportionele strafbepalingen in te schrijven voor inbreuken op nationale wetgeving die uitvoering geeft aan deze richtlijn.
  - 2) de Europese Commissie de bevoegdheid te geven om in overleg met de Raad te onderzoeken of producten die op nationale basis aan de lijst toegevoegd worden, in de Europese lijst opgenomen kunnen worden
  - 3) een consultatiemechanisme in te stellen. Lidstaten vanwaar de uitvoer vertrekt dienen alle lidstaten die substantiële onderdelen of afgewerkte producten geleverd hebben, op de hoogte te stellen van de uitvoer. Indien er geen overeenstemming is tussen de lidstaten zal er consultatie plaatsvinden, de eindverantwoordelijkheid is in handen van het land vanwaar de uitvoer vertrekt.
- b) om stappen te ondernemen om de Europese gedragscode inzake wapenexport juridisch bindend te maken gezien de versoepeling van het interne vergunningssysteem gekoppeld dient aan hoge juridisch bindende Europese standaarden voor wapenuitvoer naar derde landen. Vanuit een minimale invulling betekent dit de omvorming van de Europese gedragscode betreffende wapenuitvoer tot een gemeenschappelijk standpunt. Vanuit een maximale invulling betekent dit de overheveling van wapenuitvoer naar de eerste pijler en een omzetting van de gedragscode in een nieuwe richtlijn of de opname van de criteria van de gedragscode in de voorliggende richtlijn.

Stand van zaken

Het advies van het Vredesinstituut met betrekking tot het Europees defensiepakket werd op 8 juli 2008 gepubliceerd. De nota werd de leden van de Subcommissie Wapenhandel, de voorzitter van het parlement, de Vlaamse Europarlementsleden en de bevoegde minister toegestuurd. Daarnaast werd de nota ook in het Engels wijd verspreid.

Samen met een reeds eerder gepubliceerde achtergrondnota zorgde dit advies ervoor dat het Vredesinstituut zowel in het Vlaams als in het Europees Parlement werd geconsulteerd tijdens hoorzittingen.

Op 16 december 2008 keurde het Europees Parlement het voorstel van richtlijn over 'de vereenvoudiging van de voorwaarden voor de overdracht van defensiegerelateerde producten binnen de Europese Gemeenschap' goed. De Europese gedragscode betreffende wapenuitvoer werd op 8 december door de Raad van Ministers in licht gewijzigde vorm aangenomen als een Gemeenschappelijk Standpunt.

3.2.3 Advies bij het Samenwerkingsakkoord wapenhandel

Context

Door de wijziging van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen zijn in België sinds 30 augustus 2003 de Gewesten bevoegd voor de in-, uit- en doorvoer van militair materieel en van producten en technologieën voor tweërllei gebruik, behalve met betrekking tot het leger en de politie. Op 17 juli 2007 werd een samenwerkingsakkoord opgemaakt tussen de Federale Staat en de drie Gewesten om de uitoefening van deze bevoegdheid en een correcte implementatie van internationale en Europese verbintenissen beter te organiseren. De bevoegde Vlaamse minister had over dit samenwerkingsakkoord het advies van het Vlaams Vredesinstituut gevraagd.

Inhoud

In zijn advies overloopt het Vredesinstituut de grote lijnen van het samenwerkingsakkoord. Het akkoord wordt tevens getoetst aan het advies ‘Nauwere samenwerking om exportcontrole te verbeteren’ dat het Vredesinstituut op 23 januari 2007 uitbracht, en aan de juridische context van het Vlaamse wapenexportbeleid. Deze analyse resulteert in een algemene beoordeling van het samenwerkingsakkoord en het aanreiken van enkele punten die bijkomende aandacht vereisen.

Aangezien de modaliteiten die in het Samenwerkingsakkoord wapenhandel overeengekomen werden, tegemoetkomen aan de punten die het Vredesinstituut in zijn advies ‘Nauwere samenwerking om exportcontrole te verbeteren’ onder de aandacht had gebracht, en aangezien geen enkele afspraak lijkt in te gaan tegen een efficiënte en effectieve wapenexportcontrole of tegen een correcte implementatie van internationale en Europese verbintenissen, heeft het Vredesinstituut globaal gunstig geadviseerd over het samenwerkingsakkoord.

Aangezien in dit samenwerkingsakkoord bij het organiseren van weigeringsnotificaties en consultaties in het kader van het “no undercut”-principe, nog niet duidelijk gestipuleerd werd via welke weg een Gewest eventueel een andere Europese of internationale partner kan consulteren, heeft het Vredesinstituut geadviseerd om in aanvulling op of door wijziging van het voorliggende samenwerkingsakkoord een procedure uit te werken via dewelke een Gewest een Europese of internationale partner kan consulteren wanneer dit Gewest in overweging neemt een vergunning toe te kennen nadat die Europese of internationale partner in de voorbije drie jaar voor een wezenlijk identieke transactie een

vergunning heeft geweigerd.

Aangezien in het samenwerkingsakkoord bij de afspraken met betrekking tot internationale controleregimes elke verwijzing naar de nucleaire regimes ontbreekt, en gezien de relevantie van deze thematiek voor de uitoefening van de Gewestelijke bevoegdheid op het vlak van uit- en doorvoer van producten voor tweeeërlei gebruik, heeft het Vredesinstituut geadviseerd om in aanvulling op of door wijziging van het voorliggende samenwerkingsakkoord:

- 1 een gepaste procedure uit te werken om de Gewesten actief en/of passief toegang te verlenen tot databestanden en informatie-uitwisseling in de schoot van de Nuclear Suppliers Group en de Zangger Committee, in zoverre deze informatie nuttig is voor het uitoefenen van de regionale bevoegdheid op het vlak van uit- en doorvoer van producten voor tweeeërlei gebruik;
- 2 de Gewesten op een gepaste manier te betrekken bij de bepaling van het standpunt dat België inneemt op bijeenkomsten in het kader van de Nuclear Suppliers Group en de Zangger Committee, in zoverre het thema's betreft die verband houden met de regionale bevoegdheid op het vlak van uit- en doorvoer van producten voor tweeeërlei gebruik.

Stand van zaken

Het federaal-regionaal samenwerkingsakkoord over wapenhandel werd reeds op 20 december 2007 in het Belgisch Staatsblad gepubliceerd. Er werd niet om de goedkeuring door de regionale en federale parlementen verzocht, dus ook het advies van het Vredesinstituut werd niet in het parlement behandeld. Toch werd het advies de bevoegde ministers en de Vlaamse en federale volksvertegenwoordigers toegestuurd om het belang van samenwerking, met name met betrekking tot nucleaire controle, te onderstrepen. De Vlaamse minister bevoegd voor buitenlandse wapenhandel kondigde bij de toelichting van haar beleidsbrief 2008-2009 aan dit te zullen evalueren.

3.2.4 Advies bij de beleidsbrief 2008-'09 van de minister bevoegd voor buitenlandse wapenhandel

Context

Het oprichtingsdecreet van het Vlaams Vredesinstituut bevat de volgende bepaling:

“Jaarlijks komt in de beleidsbrief van de minister bevoegd voor de vergunningen voor in-, uit- en doorvoer van wapens, munitie en speciaal voor militair gebruik of voor ordehandhaving dienstig materieel en daaraan verbonden technologie een lijst van situaties waarbij het advies van het Vredesinstituut wordt gevraagd. Deze beleidsbrief maakt, na advies van het Vredesinstituut, voorwerp uit van een parlementair debat en resulteert in een resolutie aan de Vlaamse Regering.”

In de beleidsbrief Economie, Ondernemen, Wetenschap, Innovatie en Buitenlandse Handel, Beleidsprioriteiten 2008-'09 is een stuk opgenomen dat uitvoering geeft aan deze bepaling. Na analyse van de relevante passages en in voorbereiding op het parlementair debat, gaf het Vredesinstituut het vereiste advies bij deze beleidsbrief.

Inhoud

Het Vlaams Vredesinstituut heeft het Vlaams Parlement geadviseerd om

- 1 in te stemmen met het voornemen van de minister om het Vredesinstituut te consulteren over samenwerkingsakkoorden m.b.t. de in-, uit- en doorvoer van wapens en aanverwant materieel evenals voor goederen en technologie voor tweeërlei gebruik;
- 2 in te stemmen met het voornemen van de minister om het Vredesinstituut te consulteren over voorontwerpen van decreet ter vervanging van de federale wapenwet van 5 augustus 1991 betreffende wapens en aanverwant materieel, evenals bij de uitvaardiging van besluiten ter uitvoering van dit decreet;
- 3 de minister te vragen steeds in een zo vroeg mogelijk stadium uitvoering te geven aan deze voornemens;
- 4 aan te dringen op de publicatie van de volledige benchmarking-studie aangaande juridisch en administratieve aspecten van wapenexport in de EU lidstaten

Stand van zaken

De Subcommissie Wapenhandel van het Vlaams Parlement besprak reeds op 13 november 2008 het betreffende hoofdstuk uit de beleidsbrief Economie, Ondernemen, Wetenschap, Innovatie en Buitenlandse Handel, Beleidsprioriteiten 2008-'09. In het verslag van die vergadering wordt vermeld: 'Over dit gedeelte van de beleidsbrief werd ook advies uitgebracht door het Vlaams Vredesinstituut (zie *Parl. St. Vl. Parl.* 2008-09, nr. 1900/3). Dat advies was echter nog niet ter beschikking op het ogenblik van de bespreking in de subcommissie. Uw verslaggever vraagt dan ook dat advies samen met dit verslag te lezen.'

3.2.5 Verzoek om advies bij decreet-voorstellen m.b.t. Wapenhandel

Het Vlaams Parlement heeft op 17 november 2008 bij brief het advies van het Vredesinstituut gevraagd over voorstellen van decreet op het vlak van in-, uit- en doorvoer van wapens, munitie en speciaal voor militair gebruik of voor ordehandhaving dienstig materieel en daaraan verbonden technologie, die werden ingediend in de Subcommissie Wapenhandel van het Vlaams Parlement. Het gaat meer bepaald om een adviesvraag bij volgende voorstellen van decreet:

- Voorstel van decreet van de heren Jan Roegiers en Kurt De Loor houdende wijziging van de wet van 5 augustus 1991 betreffende de in-, uit- en doorvoer van en de bestrijding van illegale handel in wapens, munitie en speciaal voor militair gebruik of voor ordehandhaving dienstig materieel en daaraan verbonden technologie, zoals laatst gewijzigd in 2003 wat de verslaggeving aan het Vlaams Parlement betreft.
- Voorstel van decreet van de heren Eloi Glorieux, Jos Stassen en Rudi Daems houdende de in-, uit- en doorvoer van wapens, munitie en speciaal voor militair gebruik of voor ordehandhaving dienstig materieel en daaraan verbonden technologie.
- Voorstel van decreet van de heren Roland Van Goethem, Jan Penris en Karim Van Overmeire houdende de in-, uit- en doorvoer en de bestrijding van illegale handel in wapens, munitie en speciaal voor militair gebruik of voor ordehandhaving dienstig materieel en daaraan verbonden technologie.

Het Vredesinstituut werd gevraagd zijn advies te verstrekken voor 15 januari 2009.

3.3

Documentatiecentrum

In samenwerking met de Informatheek van het Vlaams Parlement heeft het Vredesinstituut in 2008 zijn documentatiecentrum met een collectie boeken, tijdschriften en andere media verder uitgebouwd. Deze collectie staat ten dienste van de medewerkers van het Vredesinstituut, maar wordt in de Informatheek ook ontsloten voor het parlementair personeel, volksvertegenwoordigers en het brede publiek.

In het catalogussysteem van de Informatheek kreeg 'Vredesonderzoek' het nummer 800 toegewezen. Die '800 rubriek' werd verder ingedeeld in een gedetailleerde schema en bevat 9 subrubrieken, die de brede benadering van vredesonderzoek die het Vredesinstituut hanteert, weerspiegelen:

- 810. Theorie en Methode
- 820. Internationale Betrekkingen
- 830. Vrede en Economie
- 840. Samenleving en staat
- 850. Vrede- en conflictstudies
- 860. Vredescultuur
- 870. Defensie en Wapens
- 880. Regio's en landen
- 890. Verhalende literatuur

Aangekochte documentatie wordt ontsloten in het LIBIS-netwerk, volgens de gangbare standaarden. LIBIS-Net is een samenwerkingsverband van meer dan twintig instellingen die gebruik maken van dezelfde ALEPH 500 installatie voor de automatisering van hun bibliotheek. Naast de hogescholen lid van de Associatie K.U.Leuven kozen ook verschillende overheidsbibliotheken; kleine, wetenschappelijke bibliotheken en bibliotheken van groeperingen en instellingen uit het middenveld voor de overstap naar het netwerk. Met ongeveer 3.000.000 bibliografische beschrijvingen vormt LIBIS-Net het grootste bibliotheeknetwerk van België. Via de website van het Vredesinstituut is een zoekmachine ter beschikking om in de collectie van het Vredesinstituut of in de hele LIBIS-catalogus op zoek te gaan naar het gewenste boek of tijdschrift.

In 2008 werd een aanvang genomen met het ontsluiten van de in 2007 aangekochte collectie wetenschappelijke werken over vredesonderzoek van het International Peace Information Service (IPIS vzw). De bibliotheek werd in 2008 ook aangevuld met referentiewerken en recente publicaties tot een collectie van ongeveer 9000 titels.

A hand is shown holding a small globe of the Earth. The globe features a map with various countries and oceans labeled. The word 'Océan Indien' is visible on the lower part of the globe. The background is a solid blue color.

#4

*Evaluatierapport van de
Wetenschappelijke Raad*

Overeenkomstig het oprichtingsdecreet van het Vredesinstituut evalueert de Wetenschappelijke Raad de uitvoering van de onderzoeksopdracht van het instituut, en wordt een evaluatieverslag opgenomen in het jaarverslag.

Het onderstaand evaluatieverslag werd, na een consensus onder de leden, door de voorzitter van de Wetenschappelijke Raad geformuleerd op 15 mei 2009.

4.1

Algemene waardering

Dit verslag is het derde op rij en evalueert de kwaliteit van het onderzoekswerk van het Vlaams Vredesinstituut dat nu op kruissnelheid komt. De eerste kinderziekten werden overwonnen en er tekent zich een duidelijk werkstramien af. We kunnen nu de vooruitgang over een representatief werkjaar evalueren en een algemene waardering formuleren. De output van het Wetenschappelijk Secretariaat in de vorm van onderzoeksverslagen, achtergrond- en adviesnota's is ons inziens van prima kwaliteit en bovendien doelmatig. Deze kwaliteit haalt moeiteloos het niveau dat wordt verwacht van vergelijkbare instellingen in de rest van de wereld. Het Vlaams Vredesinstituut vindt vandaag bovendien zijn draai in het onderzoeksdomein dat het voor zichzelf heeft gekozen, namelijk het onderzoek naar politiek geweld. In dat domein werd in enkele internationaal gerenommeerde vakbladen wel al werk gepubliceerd van leden van het Wetenschappelijk Secretariaat en hun onderzoekswerk werd bovendien voorgesteld tijdens internationale topconferenties. Kortom, er is duidelijk vooruitgang merkbaar en er worden heel wat inspanningen geleverd die de Wetenschappelijke Raad sterken in zijn vertrouwen dat het Vlaams Vredesinstituut goed op weg is om zijn ambitie, namelijk de uitvoering van onderzoek op internationaal topniveau, waar te maken.

4.2

Evaluatiemethodologie

We pasten dezelfde evaluatiemethoden toe als vorig jaar. Elk onderzoeksverslag en iedere advies- of achtergrondnota wordt toegewezen aan één lid van de Wetenschappelijke Raad, die een eerste evaluatie doorvoert. Deze evaluaties worden door de voorzitter gebundeld in één verslag, dat vervolgens door de Wetenschappelijke Raad wordt besproken en na eventuele wijzigingen wordt goedgekeurd en voorgelegd aan de Raad van Bestuur en aan het parlement.

De Wetenschappelijke Raad spitst zich toe op de manier waarop het onderzoek werd uitgevoerd en niet zozeer op de resultaten ervan, hoewel er onvermijdelijk een informele uitwisseling van ideeën en opvattingen m.b.t. de onderzoeksbesluiten plaatsvindt. De criteria die we hierbij hanteerden, lopen gelijk met die van vorig jaar, namelijk: relevantie van het onderwerp, wetenschappelijk belang van het onderzoek, begrip van de relevante literatuur, klaarheid en bondigheid van de uiteenzetting, en tekstkwaliteit.

Uiteraard kan iedere evaluator afzonderlijk en ook de Raad zelf het onderzoekswerk, waar en wanneer aangewezen, toetsen aan de hand van bijkomende criteria. We hebben er alle vertrouwen in dat deze criteria ons in staat hebben gesteld om het onderzoekswerk van het Wetenschappelijk Secretariaat eerlijk en oordeelkundig te beoordelen.

Volgende rapporten, nota's en onderzoeksactiviteiten werden in dit verslag geëvalueerd:

Onderzoeksrapporten

- Economische impact van militaire O&O
- Vlaamse buitenlandse handel in wapens en goederen voor tweëerlei gebruik 2007
- Vredesopvoeding in het basis- en secundair onderwijs in Vlaanderen

Achtergrondnota's

- Het Europese defensiepakket: naar een liberalisering en harmonisering van de Europese defensiemarkt
- Eindgebruik als factor in de vergunningsprocedure voor wapenuitvoer in Vlaanderen
- De Belgische wapenexport vijf jaar na de regionalisering: een stand van zaken
- De IWT-richtlijn m.b.t. steun aan onderzoeksprojecten met een mogelijke militaire affiniteit

Adviesnota's

- Advies bij het Samenwerkingsakkoord wapenhandel
- Advies bij het voorstel van richtlijn betreffende de liberalisering van de Europese defensiemarkt
- Advies bij het Samenwerkingsakkoord Verdrag Chemische Wapens

Onderzoeksprogramma 'politiek geweld'

4.3

Algemene bemerkingen

Aansluitend op ons verslag voor 2007 ging het Wetenschappelijk Secretariaat uitvoerig en in detail in op onze suggesties. Deze wederzijdse terugkoppeling bleek uiterst nuttig en leerrijk voor zowel de Wetenschappelijke Raad als het Wetenschappelijk Secretariaat. Deze oefening gaf niet alleen aanleiding tot een ruimere intellectuele input van medewerkers van de Wetenschappelijke Raad m.b.t. het werk van het Wetenschappelijk Secretariaat, maar mondde bovendien uit in een stimulerend seminar over het project ‘politiek geweld’ waaraan zowel medewerkers van de Wetenschappelijke Raad als van het Wetenschappelijk Secretariaat deelnamen. Dergelijke ad hoc contacten en seminars zullen ook in de toekomst regelmatig plaatsvinden. Het is niet de bedoeling van de Wetenschappelijke Raad om zich te bemoeien met het wetenschappelijk werk van het Wetenschappelijk Secretariaat, noch om afbreuk te doen aan zijn evaluatierol, maar anderzijds zijn we geen wetenschappelijke nitwits en hoeven we ons niet helemaal afzijdig te houden, daar waar we over uitvoerige en relevante empirische gegevens beschikken of een conceptuele grondslag delen. Uiteindelijk staat het Wetenschappelijk Secretariaat zelf in voor de goede uitvoering van zijn taken en is de Wetenschappelijke Raad verantwoordelijk voor de evaluatie daarvan.

Hoewel nagenoeg alle suggesties en aanbevelingen uit ons vorige verslag werden opgevolgd, werden één of twee opmerkingen nogmaals in de individuele verslagen opgenomen. Zo wordt er nog eens op gewezen dat de uiteindelijke bestemmingen van de achtergrond- en adviesnota's geen academici zijn en dat een heldere, overzichtelijke voorstelling dus een absolute must is opdat de lezers de nota's van het Wetenschappelijk Secretariaat optimaal naar de praktijk zouden kunnen vertalen. We doelen hier niet alleen op de inhoud, maar ook de lay-out en het lettertype van de nota's. We achten het daarenboven raadzaam de stijl van de voetnoten te standaardiseren en een consequent Engels taalgebruik aan te moedigen. Daarbij wordt aangedrongen op de toepassing van Britse spelling, interpunctie, stijl en grammatica. Kortom, de gebruiksvriendelijkheid van de nota's kan hier en daar nog beter.

4.4

Bemerkingen bij de onderzoeksrapporten, achtergrond- en adviesnota's

4.4.1 Onderzoeksrapporten

Economische impact van militaire O&O

De inleiding van dit onderzoeksrapport dat door de University of the West of England werd opgesteld, belicht de historische en internationale contextgebonden factoren die het domein van militair onderzoek en ontwikkeling (O&O) de voorbije eeuw hebben beïnvloed. Vervolgens wordt nagegaan of militaire O&O een merkbare, positieve impact heeft op de macro-economische groei van een land. Het bestaande onderzoekscorpus en theoretische benaderingen worden kort geschetst, uitgelicht en aan elkaar getoetst. Voorts worden er een aantal sporen voor verder onderzoek uitgezet, onder meer een empirische benadering van uiterst pertinente economische vragen. De relevantie van dit onderwerp wordt evenwel niet besproken in de context van de huidige politieke en economische vraagstukken die Vlaanderen en ruimer ook België en de NAVO bezighouden. Deze relevantie dient duidelijk te worden aangetoond, waarbij we echter niet uit het oog mogen verliezen dat dit project werd opgestart door het Vlaams Parlement, dat ook de onderzoeksvragen aangaf.

Het onderzoeksteam voert in zijn besluiten aan dat het positieve effect van militaire O&O op economische groei in het beste geval miniem is en de onderliggende argumentering is zonneklaar. Het rapport is bondig, maar de bewijsvoering is niet min en er passeren tal van benaderingswijzen de revue. Helaas is het omwille van het ontbreken van gedocumenteerde gevalsstudies voor België en Vlaanderen onmogelijk deze in de analyse op te nemen. Het voorbehoud bij de algemene analyse in deze specifieke gevallen kon nog duidelijker in de verf worden gezet. Hoewel de taal helder en begrijpelijk is, moet meer aandacht worden besteed aan een meer gestandaardiseerd gebruik van het Engels.

De uiteindelijke verdienste van het rapport is dat het een up-to-date overzicht en evenwichtige toetsing biedt van uiteenlopende theorieën en bevindingen. Het is een informatieve en praktische tool voor verder beleidsrelevant onderzoek en een ruim debat.

Vlaamse buitenlandse handel in wapens en goederen voor tweëerlei gebruik in 2007

De opzet van dit rapport is parlementsleden een instrument aan te reiken voor een betere uitoefening van de parlementaire controle op wapenhandel. Het rapport biedt de aandachtige lezer een grondig inzicht in het profiel en het economische aandeel van de vergunde handel, de aard van de verhandelde goederen, de plaats en het type van de bestemmingen van deze goederen en hun uiteindelijke toepassing. Trends worden uitgetekend aan de hand van gegevens van vorige jaren en de voetnoten geven tekst en uitleg bij de technische beschrijving van bepaalde verhandelde goederen. Als geheugensteuntje voor de lezer schetst het rapport bovendien het wettelijke kader dat de handel in goederen voor tweëerlei gebruik regelt.

Een ietwat strakkere opbouw, een samenvatting met verdere toelichtingen of zelfs een steekkaart helemaal aan het begin had het rapport zeker en vast ten goede gekomen. Andere aanraders zijn meer gestandaardiseerde voetnoten en een overzichtelijk kleurengebruik.

Wat goederen voor tweëerlei gebruik aangaat, is het rapport veel vollediger dan voorgaande rapporten. Zoals in het rapport aangegeven, lijkt de waarde van de handel in goederen voor tweëerlei gebruik te worden overschat op basis van 'globale' vergunningen en het lijkt ons dan ook nuttig om de rapportage van de Vlaamse overheid omtrent vergunningen wereldwijd verder uit te splitsen. Tot slot dient de informatie op websites met de nodige omzichtigheid te worden geïnterpreteerd, zoals de tegenstrijdige berichtgeving i.v.m. de toestand in Colombia.

Vredesopvoeding in het basis- en secundair onderwijs in Vlaanderen

Dit hoogst relevante onderzoek werd uitbesteed aan de Vrije Universiteit Brussel (VUB) en de Universiteit Antwerpen. Vredesopbouw vereist een adequate vredesopvoeding in alle vredesopbouwende sectoren. Het onderzoek peilt naar de manier waarop en in welke mate aandacht wordt besteed aan de ontwikkeling van geweldloze, tolerante en democratische attitudes bij kleine en grote conflicten. Het onderzoek beschouwt evenwel uitsluitend projecten rond vredesopvoeding en neemt alle andere vormen van vredesopvoeding die in scholen bestaan niet op.

De resultaten steunen op een bevraging van een representatieve steekproef van scholen en zeven focusgroepen. Een ietwat verengende factor is de vooropgestelde toespitsing op slechts drie aspecten van vredesopvoeding en het ontbreken van kwaliteitsindicatoren, zoals een beoordeling door de doelgroep (leerlingen) of de professionele achtergrond van interne en externe leraren die vredesopvoeding geven. De gegevens blijven eerder abstract en geven de lezer niet meteen een idee van de uiteenlopende definities en

opvattingen in dit domein, waaronder de vele verschillende invullingen van het begrip geweldloosheid (dit kan reactionair zijn, progressief, pacifistisch, revolutionair...). Een grondiger inzicht in de normatieve, theoretische en epistemologische veronderstellingen van de leraren die vredesopvoeding geven, was een welkome aanvulling voor de lezer geweest.

Een uitvoeriger situatieschets van vredesopvoeding is een absolute aanrader opdat de analist vredesopvoeding in Vlaanderen in een ruimere context kan situeren door ook lessen aan universiteiten of andere instellingen in aanmerking te nemen.

Het rapport oogt professioneel en leest vlot. Concrete voorbeelden van projecten die werden verzameld, zouden de helderheid van het rapport verder ten goede komen. De aanbevelingen zijn overzichtelijk, maar bevatten geen hapklare praktische voorstellen.

4.4.2 Achtergrondnota's

Het Europese defensiepakket: naar een liberalisering en harmonisering van de Europese defensiemarkt

De achtergrondnota gaat dieper in op een thema dat van essentieel belang is voor de verdere ontwikkeling van de EU als strategische en industriële grootmacht. De nota is grondig, getuigt van deskundigheid en bevat meer dan voldoende verwijzingen. De ruimere context wordt erbij gehaald waar en wanneer relevant en de nota is evenwichtig in termen van verklaring en nadere toelichting. De nota verduidelijkt de beweegredenen van de Commissie op een eerlijke en zeer volledige manier en legt de vinger op de voornaamste pijnpunten. Het overzicht wordt goed bewaard, maar een samenvatting van de voornaamste bevindingen was een mooie afsluiter geweest van de overigens uitstekende inleiding.

Eindegebruik als factor in de vergunningsprocedure voor wapenuitvoer in Vlaanderen

Deze achtergrondnota is bijzonder zinvol voor beleidsmakers. Het thema van de nota heeft immers een onmiddellijke impact op het beleid. Tegelijk bevat de nota een uitermate evenwichtige analyse die rekening houdt met het politieke kluwen waarin beleidsmakers hun weg moeten zien te vinden, eerder dan een puristisch houding aan te nemen. Deze genuanceerde benadering is absoluut lovenswaardig en bevordert de bruikbaarheid

en praktische toepassing van het document voor professionals.

De nota leest zeer vlot en is begrijpelijk, ondanks de technische complexiteit van het onderwerp. Minpunt is misschien dat het document hier en daar in herhaling valt. Wanneer definities en probleemstellingen duidelijkheidshalve aan het begin van het document worden uiteengezet, hoeven deze misschien niet letterlijk in iedere paragraaf te worden hernomen.

De vergelijkende dimensie biedt zeker een meerwaarde voor dit specifieke onderwerp, wat ook in de besluiten op het einde van het document tot uiting komt. Eén aspect dat mogelijk verder kan worden uitgediept, betreft het feit dat de Vlaamse overheid nooit enige officiële aanvraag tot heruitvoer heeft ontvangen: betekent dit dat dergelijke uitvoer nooit heeft plaatsgehad, of toch wel, maar dan zonder officiële vergunning? Het is echter geen sine-cure om hieromtrent pertinente informatie op te sporen en een zinvolle wetenschappelijke analyse is dus al helemaal onmogelijk. Deze vraag is eigenlijk voer voor onderzoeksjournalisten. Anderzijds werd dit probleem wel meermaals aangekaart in de media.

De Belgische wapenexport vijf jaar na de regionalisering: een stand van zaken

Deze achtergrondnota overspant de vijf jaren sinds de vergunningsbevoegdheid inzake wapenhandel van het federale niveau werd overgeheveld naar de gewesten. De nota put uit verscheidene adequate gegevensbronnen en laat toe een oordeel te vormen over de mate waarin de regionalisering zorgde voor meer en een beter onderbouwde democratische controle van de Belgische wapenhandel.

De nota brengt verschillen in classificatie aan het licht; zo zou 46,3 percent van de Vlaamse 'wapen'handel onder het Europese classificatiesysteem niet als militaire goederen worden beschouwd. En dan is er ook nog de classificatie van de Waalse wapenhandel. Kortom, al deze verschillen bemoeilijken een zinvolle vergelijking. De achtergrondnota windt er geen doekjes om en erkent deze problemen; de lezer wordt dan ook aangespoord om de nodige voorzichtigheid aan de dag te leggen.

De IWT-richtlijn m.b.t. steun aan onderzoeksprojecten met een mogelijke militaire affiniteit

Deze achtergrondnota peilt naar de mogelijke problemen inzake de overheidsfinanciering van onderzoek met een mogelijke militaire affiniteit. De nota erkent dat dit onderwerp al lang het voorwerp uitmaakt van een verhit debat en schetst hoe de verschillende standpunten evolueerden doorheen de opeenvolgende verordeningen en richtlijnen. De nota komt daarom als geroepen en voedt het openbare debat met correcte, up-to-date informatie. De onderzoeksbasis voor de analyse is even betrouwbaar als diepgaand. De nota

belicht de implicaties van verscheidene publieke stellingnames omtrent de financiering van bepaalde soorten onderzoeken door de jaren heen en linkt deze aan eerdere standpunten en het uitdeinende wettelijke kader. De redenering is logisch en methodologisch en de nota is bijzonder leesvriendelijk.

4.4.3 Adviesnota's

Advies bij het Samenwerkingsakkoord wapenhandel

De adviesnota is oordeelkundig, goed onderbouwd, bondig en to the point. Voor een beter begrip dient de nota echter in het licht van het originele protocol te worden beschouwd. Het juridische advies aansluitend op de adviesnota kwam er op verzoek van de Raad van Bestuur. Het Wetenschappelijk Secretariaat stelde alles in het werk om dezelfde wetenschappelijke accuratesse aan te houden.

Advies bij het voorstel van richtlijn betreffende de liberalisering van de Europese defensiemarkt

Het bijzonder actuele onderwerp van deze adviesnota sluit nauw aan bij de achtergrondnota over het Europese defensiepakket en borduurt voort op de analyse van die achtergrondnota. Het gedegen advies getuigt van grondigheid en professionalisme en de aanbevelingen geven blijk van een goed technisch inzicht in het domein, met een duidelijk normatieve insteek. Pluspunten zijn de beknoptheid en overzichtelijke opbouw. Minpunten zijn de ietwat omfloerste stijl en argumentering, een probleem dat met een striktere kwaliteitscontrole van de vertaling en meer aandacht voor de noden van niet-deskundigen had ondervangen kunnen worden.

Advies bij het Samenwerkingsakkoord Verdrag Chemische Wapens

Deze korte adviesnota vat eigenlijk de inhoud van het voorgestelde Samenwerkingsakkoord samen en licht toe waar nodig. Het tweede deel met het eigenlijke advies verduidelijkt de relevantie van het akkoord voor beleidsvormers in het Vlaamse Gewest en zet die elementen van het akkoord in de verf die de specifiek Vlaamse belangen vrijwaren. Tegelijk stipt de adviesnota een aantal fouten in het ontwerpvoorstel aan.

Het advies is bondig en to the point. Uit de samenvatting komt duidelijk naar voren dat de auteur de betreffende bepalingen van het Verdrag Chemische Wapens correct heeft geraadpleegd en geïnterpreteerd.

4.4.4 Project ‘politiek geweld’

Dit project kwam er op initiatief van het Wetenschappelijk Secretariaat en is een koepelproject waaraan nagenoeg alle medewerkers deelnemen. Omwille van zijn intrinsieke belang en de positie van het instituut in de academische wereld is het bovendien een centraal, strategisch project. Voor het welslagen van het project is het aangewezen dat het Vlaams Vredesinstituut niet alleen zijn opdrachten ten aanzien van de Raad van Bestuur en het parlement vervult, maar ook de hand reikt aan de academische wereld. Bedoeling is dat het initiatief ‘politiek geweld’ geleidelijk aanzwelt tot een grootschalig en duurzaam project.

Het Wetenschappelijk Secretariaat overlegde meermaals met de Wetenschappelijke Raad over de evolutie van het project, met name tijdens het hoger aangehaalde seminar en in de loop van de normale overlegmomenten met de Wetenschappelijke Raad. Gezien de draagwijdte van het onderwerp en de beperkte tijd die aan de uitbouw van het project kon worden besteed – deels omwille van andere verplichtingen – werd tot dusver vooral aan het conceptuele kader getimmerd. Gelet op het omvangrijke en breed uitwaaierende corpus m.b.t. dit domein, is het opbouwen van zo’n conceptueel kader een hele klus. De inspanningen die tot nu toe werden geleverd, gaven echter wel al aanleiding tot enkele artikelen en verhandelingen voor internationale conferenties. Dit project vergt weloverwogen reflectie en een sterk engagement op lange termijn. We stellen vandaag vast dat er vooruitgang werd geboekt met de afbakening van het project, maar het is nog te vroeg om nu al de uiteindelijke vorm ervan te kunnen onderscheiden of uitspraken te doen over mogelijke empirische implicaties.

De projectpublicaties in internationaal gerenommeerde vakbladen zijn van uitstekende kwaliteit en trekken de aandacht van wetenschappers en academici. De empirisch onderbouwde conclusies moeten uiteindelijk doorsijpelen naar de praktijk. De praktische impact van het project is aanzienlijk vermits niet alleen belangrijke wetenschappelijke vraagstukken, maar ook tastbare maatschappelijke problemen de revue passeren waarvan het begrip, hoewel nauwelijks vatbaar, onontbeerlijk is voor beleidsvorming en een vreedzame samenleving.

4.5

Dankwoord

De Wetenschappelijke Raad houdt eraan alle medewerkers van het Vlaams Vredesinstituut te bedanken voor hun bereidwillige academische bijdrage en ondersteuning bij de praktische totstandkoming van dit verslag. We stellen hun vriendelijke medewerking zeer op prijs en hopen op dit zowel intellectuele als persoonlijke elan te kunnen doorgaan.

#5

Het instituut

5.1

Situering

Het decreet: de handleiding voor het Vlaams Vredesinstituut

Het Vlaams Parlement legde in het oprichtingsdecreet (7 mei 2004) van het Vlaams Vredesinstituut vier opdrachten vast voor de nieuwe paraparlementaire instelling: fundamenteel en actueel vredesonderzoek verrichten, informatiebronnen verzamelen en ontsluiten, voorlichten en het parlement en de regering adviseren.

Vredesonderzoek, zowel fundamenteel wetenschappelijk onderzoek als onderzoek dat inspeelt op de actualiteit, is een eerste belangrijke opdracht van het Vredesinstituut. Het uitgevoerde onderzoek moet bijdragen tot het bevorderen van vreedzame en rechtvaardige oplossingen van conflicten en tot het vestigen van de voorwaarden voor een duurzame vrede.

Het Vredesinstituut heeft ook de taak het Vlaams Parlement, het middenveld én het brede publiek te informeren over vrede en geweldpreventie en over de resultaten van het uitgevoerde onderzoek.

Tot slot kan het Vredesinstituut op eigen initiatief, op initiatief van het Vlaams Parlement of op vraag van de Vlaamse Regering, algemene of specifieke adviezen formuleren. In het decreet wordt zijn adviesfunctie aan het Vlaams Parlement met betrekking tot internationale verdragen en de beleidsbrief van de minister bevoegd voor wapenhandel expliciet vermeld, maar parlement en regering kunnen ook in andere gevallen een beroep doen op de deskundigheid van het Vredesinstituut. Het Vredesinstituut zelf kan ten allen tijde op basis van het onderzoek adviezen formuleren.

De vierledige opdracht van het Vredesinstituut richt zich op een breed doelpubliek. Als paraparlementaire instelling staat het instituut in eerste instantie ten dienste van het Vlaams Parlement. Het ondersteunt het parlement bij zijn kerntaken. Onder andere bij het opstellen van decreten en het doeltreffend opvolgen en controleren van de uitvoerende macht met betrekking tot de in 2003 overgehevelde bevoegdheden inzake de in-, uit- en doorvoer van wapens ondersteunt het Vredesinstituut het Vlaams Parlement.

Het Vredesinstituut richt zich ook tot het middenveld en het brede publiek. Onder meer via de Raad van Bestuur heeft het Vredesinstituut een vinger aan de pols van het brede maatschappelijke middenveld in Vlaanderen: werkgevers, werknemers, academici, vredesbewegingen en politieke partijen.

Het Vlaams Vredesinstituut heeft de ambitie uit te groeien tot een referentie die in Vlaanderen op een wetenschappelijk gefundeerde manier informatie verstrekt en advies formuleert inzake vredesvraagstukken.

De opdrachtverklaring

De Raad van Bestuur vertaalde de missie van het Vredesinstituut in een opdrachtverklaring die duidelijk vanuit de Vlaamse context vertrekt, maar ook buiten de regionale grenzen treedt. Het instituut hanteert gevestigde methodes van vredesonderzoek, maar verkent ook nieuwe invalshoeken. De tekst legt de nadruk op het betrekken van het middenveld en het brede publiek bij de activiteiten van het Vredesinstituut. De opdrachtverklaring is een bondige maar rijke en evenwichtige tekst, die als leidraad kan dienen voor de uitbouw van het Vredesinstituut.

“Het Vlaams Instituut voor Vrede en Geweldpreventie is een door het Vlaams Parlement opgericht onafhankelijk instituut dat opkomt voor een vredescultuur in Vlaanderen en dat meebouwt aan de vrede in Europa en de wereld.

Het Vlaams Vredesinstituut past in een lange traditie van vredesopbouw op het vlak van vredeseconomie, sociale defensie, wapenbeheersing, controle op de internationale wapenhandel, respect voor de rechten van de mens en vormen van vreedzame conflicthantering.

Het Vlaams Vredesinstituut verricht en bevordert vredesonderzoek en stelt publicaties, adviezen en informatie ter beschikking van het publiek en de overheid.

Het Vlaams Vredesinstituut is bereid om actief en concreet aan vredesinitiatieven deel te nemen in samenspraak met het middenveld en de overheid.

Bij de ontwikkeling van een Vlaamse vredescultuur heeft het Vlaams Vredesinstituut zowel aandacht voor vredeseconomie en voor vredesopvoeding, als voor nieuwe aspecten van vredesopbouw waaronder een ethische, gendergevoelige of ecologische benadering.

Het Vlaams Vredesinstituut wil een open huis zijn waar iedereen welkom is.”

5.2

De Raad van Bestuur

Samenstelling

De Raad van Bestuur van het Vredesinstituut bestaat uit 19 stemgerechtigde leden uit uiteenlopende hoeken van het Vlaamse middenveld. De leden hebben een mandaat van vijf jaar en worden benoemd door het Vlaams Parlement. Om een onafhankelijk instituut met een groot draagvlak en de nodige deskundigheid te verzekeren, wordt in het decreet een evenwichtige vertegenwoordiging bepaald: zes in eigen naam zetelende leden voorgedragen door de fracties in het Vlaams Parlement, drie leden op voordracht van de Vlaamse Interuniversitaire Raad, drie leden op voordracht van een vrijwillig samenwerkingsverband van Nederlandstalige vredesorganisaties en vier leden op voordracht van de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen. De aldus samengestelde Raad van Bestuur coöpteert nog drie leden.

Op 21 januari, de eerste vergadering in 2008, bestond de Raad van Bestuur uit volgende leden:

Nelly Maes, voorzitter
Prof. Dr. Katlijn Malfliet
Prof. Dr. Jan Clement
Axel Delvoie
Freddy Sarens
Prof. Dr. Em. Erik Suy

voorgedragen door de politieke fracties

Els Dirix
Wim Beazar
Jerry Crombez
Jan Renders

voorgedragen door de SERV

Prof. Dr. Gustaaf Geeraerts
Prof. Dr. Koen Vlassenroot
Prof. Dr. Jan Wouters

voorgedragen door de VLIR

William Debruyn

Mich Crols

Gio De Weerd

voorgedragen door de Vlaamse vredesbewegingen

Walter Baeten

Prof. Dr. Philip Nauwelaerts, ondervoorzitter

Christophe Scheire

gecoöpteerde leden

In 2008 namen de heren Jerry Crombez en Mich Crols ontslag uit de Raad van Bestuur.

De heer Jan Boulogne werd verwelkomd als nieuw lid, voorgedragen door de SERV en mevrouw Inez Louwagie, voorgedragen door de Vlaamse vredesbewegingen.

Nieuwe leden worden door de vertegenwoordigde geledingen voorgedragen en worden aangesteld door het Vlaams Parlement.

Vergaderingen

De vergaderingen van de Raad van Bestuur van het Vlaams Vredesinstituut vonden in 2008 plaats op 21 januari, 26 februari, 20 maart, 5 mei, 23 juni, 22 september, 20 oktober en 25 november. Op 1 en 2 december 2008 bracht een delegatie van de Raad van Bestuur een studiebezoek aan Londense instellingen in het werkdomein van het Vredesinstituut.

Dagelijks Bestuur

De beslissingen van de Raad van Bestuur worden in de praktijk opgevolgd door het Dagelijks Bestuur, dat bestaat uit de voorzitter, ondervoorzitter en directeur van het Vredesinstituut. De leden van het Dagelijks Bestuur houden nauw contact over de voorbereiding van de bestuursvergadering, de werking en het personeelsbeleid van het instituut.

5.3

De Wetenschappelijke Raad

Gezien wetenschappelijk werk een basispijler in de werking van het Vredesinstituut is, werd in het decreet een Wetenschappelijke Raad voorzien die de Raad van Bestuur en het Wetenschappelijk Secretariaat inhoudelijk bij de onderzoeksactiviteiten ondersteunt. Als internationaal samengesteld adviesorgaan evalueert de Wetenschappelijke Raad de kwaliteit van de onderzoeksopdracht van het Vredesinstituut, geeft hij de Raad van Bestuur en het Wetenschappelijk Secretariaat advies over belangrijke trends in het onderzoek inzake vrede en veiligheid en kan hij, gezien zijn deskundigheid, geraadpleegd worden voor het lopende onderzoek.

De Wetenschappelijke Raad is samengesteld uit de voorzitter van de Raad van Bestuur, acht binnen- en buitenlandse specialisten afkomstig uit academische middens en niet-gouvernementele organisaties en de directeur van het Vredesinstituut.

De Raad van Bestuur benoemt de leden van de Wetenschappelijke Raad voor vijf jaar. De Wetenschappelijke Raad vergadert in regel twee keer per jaar. In 2008 vergaderde de Raad op 14 maart en op 24 oktober.

Op 14 maart 2008 bestond de Wetenschappelijke Raad uit volgende deskundigen: mevrouw Alyson JK Bailes en mevrouw Dr. An Vranckx; en de heren Prof. Dr. Heiner Hänggi, Martin Broek, Prof. Dr. Rik Coolsaet, Prof. Dr. Mark Duffield, Prof. Dr. John Groom, Prof. Dr. Luc Reyckler en Dr. Jean Pascal Zanders.

Prof. Dr. Rik Coolsaet nam in 2008 ontslag Prof. Dr. Sven Biscop werd verwelkomd als nieuw lid van de Wetenschappelijke Raad.

Prof. Dr. John Groom is professor emeritus Internationale Betrekkingen van de Universiteit van Kent. Hij is voorzitter van de Wetenschappelijke Raad.

Alyson J.K. Bailes is gastprofessor Internationale Betrekkingen aan de Universiteit van IJsland in Reykjavik en voormalig directeur van SIPRI (Stockholm International Peace Research Institute).

Prof. Dr. Sven Biscop is voor Egmont – het Koninklijk Instituut voor Internationale Betrekkingen – directeur van het Security & Global Governance Programme en coördinator van de Hogere Studies Veiligheid en Defensie. Daarnaast is hij gastprofessor Europese veiligheid aan het Europacollege in Brugge en aan de Universiteit Gent.

Prof. Dr. Mark Duffield is professor Development Politics aan de Universiteit van Bristol.

Prof. Dr. Heiner Hänggi is Assistant Director en Head of Research bij het Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces (DCAF) in Zwitserland.

Prof. Dr. Luc Reyckers doceert internationale betrekkingen, geweldpreventie en vredesonderzoek aan de Universiteit van Leuven. Hij is directeur van het Centrum voor vredesonderzoek en Strategische Studies (CPRS) in het Instituut voor Internationaal en Europees beleid.

Dr. An Vranckx is gastprofessor in de Vakgroep Studie van de Derde Wereld van de Universiteit Gent.

Dr. Jean Pascal Zanders is directeur van Bio Weapons Prevention Project in Geneve.

5.4

Het Wetenschappelijk Secretariaat

Het Wetenschappelijke Secretariaat is het operationele centrum van het Vredesinstituut. In de kantoren in het Huis van Vlaamse Volksvertegenwoordigers zijn de onderzoekers aan het werk, wordt het documentatiecentrum uitgewerkt en adviezen voorbereid.

Op voorstel van de Raad van Bestuur legde het Vlaams Parlement de personeelsformatie van het Vredesinstituut vast: een directeur, drie wetenschappelijk medewerkers, een communicatieverantwoordelijke en een secretariael medewerker.

In 2008 bestond het Secretariaat uit volgende leden:

Directeur

Tomas Baum

Onderzoekers

Sara Depauw

Geert Castryck

Nils Duquet

Communicatieverantwoordelijke

Wies De Graeve

Office Manager

Margarida Ferro

Het Vredesinstituut biedt stageplaatsen aan om studenten de kans te geven kennis te maken met een professionele omgeving, het parlementaire huis en het academisch werk van het instituut. Onder begeleiding van de directeur waren Hanne Claessens en Freuke Van Severen in 2008 als stagiair aan de slag bij het Vredesinstituut.

5.5

Externe relaties

5.5.1 Netwerk

Academisch netwerk

Voor de onderzoeksoopdracht van het Vredesinstituut zijn nationale en internationale contacten in de academische wereld noodzakelijk, onder meer om informatie uit te wisselen, netwerken op te zetten en complementair onderzoek te doen. In 2008 werden de reeds bestaande contacten uitgebreid en werden nieuwe waardevolle contacten gelegd met andere instellingen voor vredesonderzoek en internationale betrekkingen in binnen- en buitenland. Dit gebeurde door bijdragen aan conferenties, samenwerkingsverbanden voor activiteiten of publicaties, en persoonlijke contacten.

De medewerkers van het Vlaams Vredesinstituut leverden een bijdrage aan volgende internationale academische evenementen:

- ‘Cost Action A25 Final Conference on Armed Violence’, van 17 tot 19 maart 2008 in Brussel – Nils Duquet.
- ‘Peace Education Workshop’, op 11 april in Jeruzalem, georganiseerd door Israel/Palestine Centre for Research and Information (IPCRI) – Tomas Baum.
- ‘Europe Defence Conference: A five year assessment – policies, programmes, people’, op 7 mei 2008 in Frankfurt am Main, georganiseerd door Jane’s Intelligence – Sara Depauw.
- ‘EIPA Seminar: European Defence Procurement’, op 19 en 20 mei 2008 in Maastricht, georganiseerd door het European Institute of Public Administration (EIPA) – Sara Depauw.
- ‘Global conference: Building Sustainable Futures – Enacting Peace and Development’, van 15 tot 19 juli 2008 in Leuven, georganiseerd door de International Peace Research Association (IPRA) – Tomas Baum.

- ‘Second Global International Studies Conference of the World International Studies Committee (WISC)’, van 23 tot 26 juli 2008 in Ljubljana – Nils Duquet en Tomas Baum.
- ‘International Workshop on the Niger Delta’, van 18-19 augustus 2008 in Oslo, georganiseerd door het Nordiska Afrika Institutet en International Peace Research Institute Oslo (PRIO) – Nils Duquet.
- ‘Hogere studies Veiligheid en Defensie’, van januari tot december 2008 in Brussel, georganiseerd door KHID en Egmont – Geert Castryck.

Op 1 en 2 december 2008 bracht een delegatie van het Vredesinstituut een werkbezoek aan Londen. Het programma van deze studiereis bestond onder meer uit een bezoek aan King's College Londen en het International Institute for Strategic Studies. In King's College hield het Vredesinstituut een seminarie met Vivienne Jabri (Department of War Studies), Brooke Rogers (Center for Social Science and Public Policy), Peter Busch (Department of War Studies) en John Groom (Emeritus Professor of International Relations, University of Kent) over politiek geweld. In het International Institute for Strategic Studies (IISS) wisselde het Vredesinstituut informatie uit met Christopher Langton (Senior Fellow for Conflict and Defence Diplomacy).

Het Vredesinstituut was samen met de Groupe de Recherche et d'Information sur la Paix (GRIP) lokale organisator van de ‘Cost Action A25 Final Conference on Armed Violence’ (Brussel, 17-19 maart 2008), en werkte daarvoor nauw samen met het Peace Research Institute Oslo (PRIO) en de Universiteit van Bradford. Daarnaast was het Vredesinstituut lokale partner van de internationale IPRA-conferentie ‘Building Sustainable Futures – Enacting Peace and Development’ (Leuven, 15-19 juli 2008). Ook met het Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI) werden nauwe contacten onderhouden, bijvoorbeeld inzake de Nederlandse vertaling van het SIPRI Yearbook. (Voor meer informatie over evenementen en publicaties zie sectie 5.5.2 en hoofdstuk 7.)

In eigen land werden contacten gelegd met alle Vlaamse universiteiten om de juiste aanspreekpunten te bepalen voor het doorstromen van informatie, bijvoorbeeld inzake uit te besteden onderzoek. Daarnaast besliste het Vredesinstituut dat het vanaf 2010 jaarlijks de ‘Prijs van het Vlaams Vredesinstituut’ uitreikt voor de beste masterproef in vredesonderzoek. Met die prijs betracht het instituut het onderzoek naar vredesvraagstukken in het algemeen te bevorderen. De prijs bestaat uit een geldbedrag van 1000 euro, en bijkomend de mogelijkheid voor de laureaat om een tegemoetkoming ter waarde van maximaal 6000 euro te krijgen voor een wetenschappelijk vervolg van zijn/haar vredesonderzoek; bijvoorbeeld een studieverblijf aan een onderzoeksinstelling, een stage bij een onderzoeksinstituut, de bekroonde masterproef bewerken tot een wetenschappelijke publicatie en/of tot een projectvoorstel of een aanvraag voor een onderzoeksbeurs, etc. Door het uitreiken en promoten van de prijs wil het Vredesinstituut het vredegericht onderzoek in verschillende disciplines stimuleren. Het instituut benadrukt daarbij een brede benadering

van vredesonderzoek, die openstaat voor alle disciplines. In het academiejaar 2008-2009 werd reeds gestart met het breed verspreiden van informatie over de prijs bij de Vlaamse hogere onderwijsinstellingen.

Politiek netwerk

Als paraparlementaire onderzoeksinstituut is het voor het Vredesinstituut ook van groot belang in de politieke omgeving een breed netwerk uit te bouwen. Het Vlaams Parlement en de Vlaams volksvertegenwoordigers komen daarbij vanzelfsprekend op de eerste plaats. Het Vredesinstituut ondersteunt het parlement onder meer door de publicatie van advies- en achtergrondnota's, het uitbouwen van een documentatiecentrum en het organiseren van conferenties en seminaries (zie hoofdstuk 3). Daarnaast werkte het Vredesinstituut ook mee aan het eerste Festival van de Politiek in het Vlaams Parlement op 15 en 16 november 2008, met een informatiestand voor de bezoekers.

Op 8 mei 2008 nam de directeur van het instituut ook deel aan de discussiegroep 'Parlement en Samenleving' tijdens het evenement 'Parlementen klaar voor de 21e eeuw'. Daar werd nagegaan hoe de burgers meer betrokken kunnen worden bij het parlementair werk. Het Vredesinstituut hield de parlementaire gemeenschap op de hoogte van zijn activiteiten met diverse artikels in Parlando, het huisblad van het Vlaams Parlement.

Naast zijn rol in het Vlaams Parlement, legde het Vredesinstituut ook contacten met het brede Vlaamse beleidsveld. Zo namen medewerkers van het instituut op uitnodiging van de dienst Toerisme Vlaanderen op 24 juni 2008 deel aan de 'Klankbordgroep WOI', over een strategische visierapport voor de herdenking van 100 jaar Eerste Wereldoorlog. Tijdens een studiereis naar Londen bracht een delegatie van het Vredesinstituut op 1 december een bezoek aan het Flanders House. Met de Vertegenwoordiger van de Vlaamse Regering in Londen werd daar van gedachten gewisseld over het Vlaams Buitenlands Beleid in Groot-Brittannië.

Op Belgisch niveau legde het Vredesinstituut contacten met de Dienst Douane en Accijnzen in het kader van zijn onderzoeksprogramma Wapenhandel en -productie. Dit resulteerde in een intern seminarie op 21 maart 2008 en in een werkbezoek met Vlaams Volksvertegenwoordigers aan de Douanediensten in Antwerpen. Ook met betrekking tot de nucleaire aspecten van dat onderzoeksprogramma werd een netwerk opgebouwd, onder meer in de vorm van een intern seminarie op 12 september 2008 met experts van het Studiecentrum voor Kernenergie in Mol.

Op Europees vlak speelde het Vredesinstituut op basis van zijn onderzoek een rol bij de besprekingen over het zogenoemde 'Europees Defensiepakket'. Het instituut nam niet alleen het initiatief voor een hoorzitting terzake in het Vlaams Parlement, het werd op 26 mei 2008 ook uitgenodigd om de Europees parlementsleden te informeren tijdens een hoorzitting in de Subcommissie "Arms Trade" van het Europees Parlement. Meer

informeel werden ook contacten gelegd met de betreffende experten van de Europese Commissie, Europese NGO's, het bedrijfsleven en met de rapporteur over dit dossier van het Europees Parlement. Ook voor de evenementen naar aanleiding van het 10-jarige bestaan van de EU-gedragscode inzake wapenhandel werd het Vredesinstituut uitgenodigd in het Europees Parlement. Tot slot was het Vredesinstituut ook aanwezig op de jaarlijkse 'COARM-NGO meeting', op 19 en 20 november 2008 in Parijs.

Tot slot nam het Vredesinstituut in 2008 ook deel aan de voorbereidende vergaderingen voor het opzetten van een 'Peace Network of European Cities and Regions'. Vanuit Noord-Ierland is het initiatief genomen om een dergelijk netwerk te ontwikkelen. Na de Goede Vrijdagakkoorden heeft de Europese Unie beslist fondsen vrij te maken (PEACE I, II en III) om via het lokale niveau het vredesproces te ondersteunen. Tijdens het PEACE III-programma wordt het initiatief genomen om de hand te reiken naar andere regio's en steden om ervaringen uit te wisselen en lessen te delen. Het Vredesinstituut werd uitgenodigd om in een verkennende fase mee te denken over de opzet van een dergelijk netwerk, samen met vertegenwoordigers van Ierland, Noord-Ierland, Cyprus, Baskenland en de Europese Commissie. In dat kader nam het Vredesinstituut op 7 oktober 2008 ook deel aan de Open Days van het Comité van de Regio's van de Europese Unie.

Contacten met het middenveld en stakeholders

Naast de politieke en academische gemeenschap, is ook het middenveld een belangrijke partner en stakeholder van het Vredesinstituut. Het instituut is immers meer dan een expertisecentrum; het is ook een Vlaams politiek-maatschappelijke instelling. Structureel is deze band verankerd door een sterke vertegenwoordiging van middenveldorganisaties in de Raad van Bestuur van het instituut.

Het Vredesinstituut bouwt ook meer informele contacten op met de Vlaamse civiele maatschappij. Met name bij de verspreiding van onderzoeksresultaten wordt dit netwerk aangesproken. Bij de evenementen in 2008 georganiseerd door het Vredesinstituut, was telkens een brede vertegenwoordiging van vredes- en ander sociaal geëngageerde verenigingen aanwezig. Het gaat echter niet om eenrichtingsverkeer. Het Vredesinstituut gaat uit van een wisselwerking en uitwisseling van informatie en ervaring. De voorstelling van het rapport 'Over kleine en grote vrede; vredesopvoeding in het basis- en secundair onderwijs in Vlaanderen' was in deze een schoolvoorbeeld: leerkrachten, de onderwijsnetten, beleidsverantwoordelijken, het betrokken middenveld, volksvertegenwoordigers en academici bogen zich toen samen over de resultaten van het onderzoeksproject Vredesopvoeding.

Het Vredesinstituut volgt bovendien de vredesactiviteit in Vlaanderen op de voet en de medewerkers van het instituut waren regelmatig aanwezig 'in het veld'. Speciale aandacht ging in 2008 naar 'Nobel op het Noord': op 11 december 2008 organiseerde het

Vredescentrum Antwerpen samen met de Stad Antwerpen (Samenleven in diversiteit), de Noorse, Zweedse en Finse gemeenschap, de ambassades van Noorwegen, Zweden en Finland en het Ecohuis Antwerpen een evenement naar aanleiding van de uitreiking van de Nobelprijs voor de Vrede. Tomas Baum, directeur van het Vredesinstituut, gaf op dit evenement een lezing over de Nobelprijs voor de Vrede en over de winnaar van de Nobelprijs 2008, Martti Ahtisaari.

De werkgroep Vredesopvoeding van het Vredesinstituut is een informeel klankbord voor het werk van het Vredesinstituut inzake vredeseducatie en een platform voor betrokken actoren om elkaar te ontmoeten en informatie uit te wisselen. In 2008 volgde de werkgroep van dichtbij het onderzoek naar vredesopvoeding in het onderwijs en boog zich als eerste over de onderzoeksresultaten en geformuleerde aanbevelingen.

Het bedrijfsleven is eveneens een belangrijke betrokken actor in het werkveld van het Vredesinstituut. Met name inzake thema's als wapenhandel, militaire O&O en maatschappelijk verantwoord ondernemen, is een open contact noodzakelijk. Het instituut verwelkomde dan ook de aanwezigheid van vertegenwoordigers van de betrokken industrieën op zijn evenementen. Daarnaast werd in samenwerking met Kauri vzw, een netwerk voor maatschappelijk verantwoord ondernemen, een informatiebrief en de brochure '10 vragen & antwoorden over wapenexport' verspreid.

Ook internationaal speelde het Vredesinstituut een rol op het kruispunt tussen politiek en maatschappij. Van 2 tot 12 juni 2008 en van 13 tot 15 augustus 2008 trad de directeur van het Vredesinstituut op als bemiddelaar (*facilitator*) in bijeenkomsten (*People to People*) over de Europese rol in het conflict tussen Israël's en Palestijnen, georganiseerd door de organisatie Dialogue Lab. Met bijvoorbeeld Saferworld, een internationale onderzoeksgroep, de Nederlandse Campagne tegen wapenhandel en GRIP werd nauw contact onderhouden, met name over lopend onderzoek in het programma wapenhandel en -productie.

5.5.2 Evenementen

Op 4 februari 2008 vond in het kader van de tentoonstelling 'Een Doodgewoon Bedrijf' het **debat 'Business ethics and the business of ethics'** plaats over bedrijfsethiek in het kader van internationaal ondernemen en de mensenrechten vandaag, in het erfgoed/congrescentrum Lamot in Mechelen. Deelnemers konden vooraf of nadien de tentoonstelling bezoeken onder begeleiding van een gids. Na lezingen van Vlaams minister-president Kris Peeters en Tomas Baum, directeur van het Vredesinstituut, gingen enkele spraakmakers uit de zakenwereld, de overheid en het middenveld in debat. Het debat was een initiatief van het Joods Museum van Deportatie en Verzet, in samenwerking met het Vlaams

Vredesinstituut en Kauri vzw.

Op 13 maart 2008 stelde het Vredesinstituut in het Vlaams Parlement het **jaarrapport “Vlaamse buitenlandse handel in wapens en goederen voor tweëerlei gebruik 2007”** voor aan volksvertegenwoordigers en pers. Het rapport bevat de cijfers met betrekking tot in- uit- en doorvoer van militair materieel in 2007 en een analyse van die cijfers. Tijdens de presentatie werd onder meer ingegaan op de laatst gerapporteerde gebruikers van in- en uitgevoerde wapens, de Belgische en Europese context, en opmerkelijke landen van bestemming en eindgebruik. Daarnaast werd ook de allereerste analyse in Vlaanderen van de export van goederen voor tweëerlei gebruik gepresenteerd.

Het Vredesinstituut en Groupe de Recherche et d'Information sur la Paix (GRIP) waren in 2008 lokale organisator van de **COST Action A 25 slotconferentie ‘Armed Violence’**. De ‘European Cooperation in the field of Scientific and Technical Research’ (COST) is een instrument om samenwerking tussen Europese wetenschappers en onderzoekers te ondersteunen. COST Action A25 (‘European Small Arms and the Perpetuation of Violence’) is een netwerk van onderzoekers dat op academisch niveau de handel in kleine en licht wapens bestudeert. Van dit netwerk maken onder meer onderzoekers van het Peace Research Institute Oslo (PRIO), het Bonn International Center for Conversion (BICC), de Universiteit van Bradford, SIPRI, GRIP en het Vredesinstituut deel uit. Na vier werkjaren maakte COST Action A25 een balans op van de onderzoeksresultaten op een slotconferentie ‘Armed Violence’ van 17 tot 19 maart 2008 in de Koninklijke Vlaamse Academie van België voor Wetenschappen en Kunsten. De conferentie werd in goede banen geleid door het Vredesinstituut en de onderzoekers namen deel aan de verschillende werkgroepen.

Op initiatief van de Subcommissie Wapenhandel had het Vlaams Parlement het Vredesinstituut gevraagd een internationaal vergelijkend onderzoek te starten naar investeringen in onderzoek en ontwikkeling (O&O) die de defensie-industrie ten goede komen. Op 3 juni 2008 stelde het Vredesinstituut de resultaten van dit onderzoek voor in het Vlaams

Parlement. De presentatie van het rapport **‘Economische impact van militaire O&O’** werd bijgewoond door volksvertegenwoordigers, de pers, academici en vertegenwoordigers van het bedrijfsleven en middenveld.

Het Vredesinstituut was in 2008 lokale partner van de conferentie ‘Building Sustainable Futures – Enacting Peace and Development’ van de International Peace Research Association (IPRA) in Leuven. In dat kader organiseerde het Vredesinstituut op 15, 16 en 17 juli 2008 het **‘IPRA Short Film Festival’**. Daarin presenteerde het Vredesinstituut een verrassende internationale selectie kortfilms over vrede en conflict.

Naast de screening van de films stonden ook debatten met filmmakers op het programma. Verschillende benaderingen helpen immers clichés en assumpties in vraag stellen, niet alleen over film, maar ook over de rol van film als middel om vrede te promoten. Het Vredesinstituut mocht filmmakers uit Iran, Zimbabwe, Irak, Groot-Brittannië, de VS en België verwelkomen. Het filmfestival werd door het internationale deelnemersveld als een bijzonder geslaagd onderdeel van de conferentie geëvalueerd.

In opvolging van de presentatie van het rapport **‘Economische impact van militaire O&O’** zette het Vredesinstituut het debat over de vraag of investeren in militaire O&O al dan niet rendoert in economisch opzicht en over de wenselijkheid van overheidssteun voor militaire O&O-projecten verder tijdens een seminarie op 7 oktober 2008 in het Vlaams Parlement. Betrokken actoren uit de politieke, academische en industriële wereld namen deel aan dit seminarie.

In 2008 was het 90 jaar geleden dat een einde kwam aan de Eerste Wereldoorlog. Om dit te herdenken, organiseerden het Vlaams Vredesinstituut, In Flanders Fields Museum en Vredesstad Ieper aan de vooravond van de 90e verjaardag van de Wapenstilstand samen een **Elfnovemberlezing** in het Vlaams Parlement. Dr. Tadatoshi Akiba – burgemeester van Hiroshima en voorzitter

van de internationale vereniging Mayors for Peace – ging in op de uitnodiging om zijn visie op vrede en verzoening te presenteren ter herdenking van het einde van de Grote Oorlog. Parlementsvoorzitter Marleen Vanderpoorten lichtte ter inleiding het belang van de herdenking van de Eerste Wereldoorlog toe. Na de lezing bracht het wereldvermaarde Franse Trio Wanderer het Piano Trio van Maurice Ravel. Op de Elfnovemberlezing was een waaier aan Belgische en Vlaamse overheden, verenigingen uit het maatschappelijk middenveld en betrokken burgers vertegenwoordigd. Ook diplomatieke vertegenwoordigers van landen die betrokken waren bij het conflict waren aanwezig.

Van 21 tot 23 november 2008 vond in Antwerpen **‘Nuclear Weapons in Europe: Time for Disarmament?, an International Workshop of the Pugwash Conferences on Science and World Affairs’**, plaats. Dit evenement werd gesteund door het Vlaams Vredesinstituut, De Vlaamse Gemeenschap en de FOD Buitenlandse Zaken.

De Vrije Universiteit Brussel (VUB) en de Universiteit Antwerpen (UA) stelden van september 2007 tot september 2008 in opdracht van het instituut een staalkaart op van recente vredesopvoedingsinitiatieven in het Vlaamse onderwijs. Het rapport **‘Over kleine en grote vrede, Vredesopvoeding in het basis- en secundair onderwijs in Vlaanderen’** werd door Prof. Kavadias (UA) en Prof. Stouthuysen (VUB) voorgesteld op 3 december

2008 in het Vlaams Parlement. De voorstelling werd ingeleid en gemodereerd door mevrouw Monica Van Kerrebroeck, voorzitter van de Commissie voor Onderwijs, Vorming, Wetenschap en Innovatie van het Vlaams Parlement. Deze voorstelling werd bijgewoond door een brede vertegenwoordiging van volksvertegenwoordigers, betrokken actoren en leerkrachten die werden bevraagd voor het onderzoek.

5.5.3 Communicatie

Huisstijl

Voor zijn huisstijl werkt het Vredesinstituut samen met Gramma nv. Gramma is een netwerkpartner van de Total Identity Group en is gespecialiseerd in strategische verkenningen op vlak van identiteit, imago en positionering én de visuele en communicatieve implicaties daarvan. Het sober logo met alleen een woordmerk en de aanvullende beeldtaal worden op alle publicaties en uitgaven van het Vredesinstituut geïmplementeerd.

Website

De website van het Vredesinstituut is het centrale vehikel voor voorlichting en communicatie. Het adres van de website wordt dan ook op alle dragers duidelijk gecommuniceerd en het onderhoud en de uitbouw van de site zijn permanente aandachtspunten. Transparantie en soberheid primeren in zowel structuur als vormgeving.

In 2008 werd de site verder uitgebouwd. Met name het overzicht van publicaties van het Vredesinstituut werd aangepast.

www.vlaamsvredesinstituut.eu

www.flemishpeaceinstitute.eu

Digitale Nieuwsbrief

In 2008 werden regelmatig elektronische nieuwsbrieven uitgestuurd naar abonnees. Geïnteresseerden kunnen via inschrijving op de nieuwsbrief op de hoogte blijven van activiteiten of nieuwe publicaties van het Vredesinstituut.

Brochures

Naast de publicatie van rapporten, nota's en academische publicaties van het instituut, werd in 2008 ook gestart met het ontwikkelen van toegankelijke publicaties, waarin het werk van het instituut wordt samengevat. Onder meer een brochure '10 vragen & antwoorden over wapenexport' werd verspreid en op de website gepubliceerd.

5.5.4 Het Vredesinstituut in de pers

Persberichten

03/01/2008	De invoer van kleine en lichte wapens in Vlaanderen stijgt met 50%
25/01/2008	Gevoelige Vlaamse wapendeal verdoezeld in rapportage aan het parlement
13/03/2008	Vredesinstituut stelt jaarrapport over de Vlaamse buitenlandse handel in 2007 voor
03/06/2008	Overheidssteun aan militaire O&O brengt economisch niet op
14/06/2008	10 jaar na gedragscode opnieuw EU-initiatief inzake wapenhandel op til
07/07/2008	IPRA Short Film Festival presenteert kortfilms over vrede en conflict
03/12/2008	Nood aan structurele ondersteuning van vredesopvoeding in het onderwijs
09/12/2008	Nieuwe Europese consensus over gezamenlijke criteria voor wapenexport
10/12/2008	Totale Belgische wapenexport voor het eerst sinds de regionalisering in kaart gebracht
17/12/2008	Europees Parlement zet licht op groen voor versoepeling van wapenhandel binnen de EU

Audiovisuele media

31/01/2008	'Dit zijn wapens' Radio 1: De Ochtend (interview directeur Tomas Baum)
07/03/2008	'Wapensmokkelaar Viktor Bout' Radio 1: De Ochtend (Interview met onderzoeker Nils Duquet)
13/03/2008	'Jaarrapport Vlaamse buitenlandse wapenhandel en goederen voor tweëerlei gebruik 2007' Radio 1: De Ochtend (interview directeur Tomas Baum)

10/11/2008 'WOI, 90 jaar terug'
Radio 1: Vandaag
(interview directeur Tomas Baum)

Geschreven Pers

04/01/2008 '50 procent meer lichte wapens ingevoerd in Vlaanderen' – De Morgen
04/01/2008 'Vlaanderen voert record aan lichte wapens in' – Metro
19/01/2008 'Tweede handelspartner van België in Midden-Oosten' – De Morgen
23/01/2008 'Controle op wapenexport gewikt en gewogen' – Tertio
26/01/2008 'Van minister Ceysens krijgen de Saoedi's wél pantserwagens' – De Morgen
26/01/2008 'Vredesinstituut boos over levering pantsers aan Saudi's' – De Tijd
31/01/2008 'Ceysens onder vuur in eigen meerderheid' – De Standaard
01/02/2008 'Uitleg gevraagd over Saoedische pantsers' – De Morgen
01/02/2008 'Vertrouwen in Ceysens geschaad' – De Standaard
01/02/2008 'Wapenexport: de bevoegdheid die niemand wil' – De Standaard
01/02/2008 'Minister Ceysens onder eigen vuur na wapenexport' – Het Nieuwsblad
01/02/2008 'Contract met Saoedi-Arabië is wapenlevering' – Metro
01/02/2008 'Minister Ceysens onder eigen vuur na wapenexport' – het Volk
04/02/2008 '15 procent van Vlaamse wapens naar onbekende bestemming' – De Morgen
04/02/2008 'Vlaamse wapenuitvoer steeg met 35 procent in 2007' – De Morgen
05/02/2008 'Dossier wapenuitvoer nog niet van tafel' – De Standaard
05/02/2008 'Overheid moet het goede voorbeeld geven' – De Tijd
05/02/2008 '15% wapens naar onbekende bestemming' – Het Laatste Nieuws
07/02/2008 'Ceysens onder vuur over Saoedische wapenlevering' – Trends
08/02/2008 'Wallonië voert gepantserde legervoertuigen uit naar Tsjaad' – De Morgen
14/02/2008 'Vlaamse bedrijven riskeren grote contracten mis te lopen' – Trends
12/03/2008 'Wat is een wapen?' – Knack
14/13/2008 'Vredesinstituut heeft vragen bij Vlaamse uitvoer van nucleair materiaal naar kernmacht India' – De Morgen
14/03/2008 'Invoer van lichte wapens piekt' – De Standaard
14/03/2008 'Vlaamse wapenuitvoer verdubbeld' – Metro
28/05/2008 'Europa wil wapenhandel vereenvoudigen' – MO* Magazine
03/06/2008 'Studie Vredesinstituut jaagt werkgevers op stang' – De Standaard
03/06/2008 'Wapenrapport veroorzaakt commotie' – De Tijd
04/06/2008 'Investeren in militaire technologie loont niet' – Metro
05/06/2008 'Ceysens niet onder de indruk van studie militair O&O' – De Tijd
05/06/2008 'Studie Vredesinstituut irrelevant' – Metro
03/09/2008 'De missie van De Crem' – Knack
11/12/2008 'Miljard euro wapenexportvergunningen' – Belang van Limburg
11/12/2008 'België voert voor een miljard aan wapens uit' – Metro
31/12/2008 'Vrede kun je leren' – Kerk+Leven

5.5.5 Publicaties in externe fora

Baum, T. (2008), De ethiek van een bedrijf en het bedrijf van de ethiek, in: *Een doodgewoon bedrijf*, VUBPRESS, p. 41-46

Baum, T. (2008), A Quest for Inspiration in the Liberal Peace Paradigm: Back to Bentham?, *European Journal of International Relations*, Vol.14 No.3

Duquet, N. (2008), 'Oliemaatschappijen en het conflict in de Niger Delta', In: Nauwelaerts, P. & Schramme, A. (eds.), *Responsabilisering van bedrijven in conflictregio's en landen met een zwakke overheid*, Roeselare: Roularta, 47-60

De Graeve W. (2008), Vrede in Vlaanderen: een zoektocht naar opinies en engagementen inzake vrede en geweld, *Hermes*, jaargang 12, nr.43, 107-111

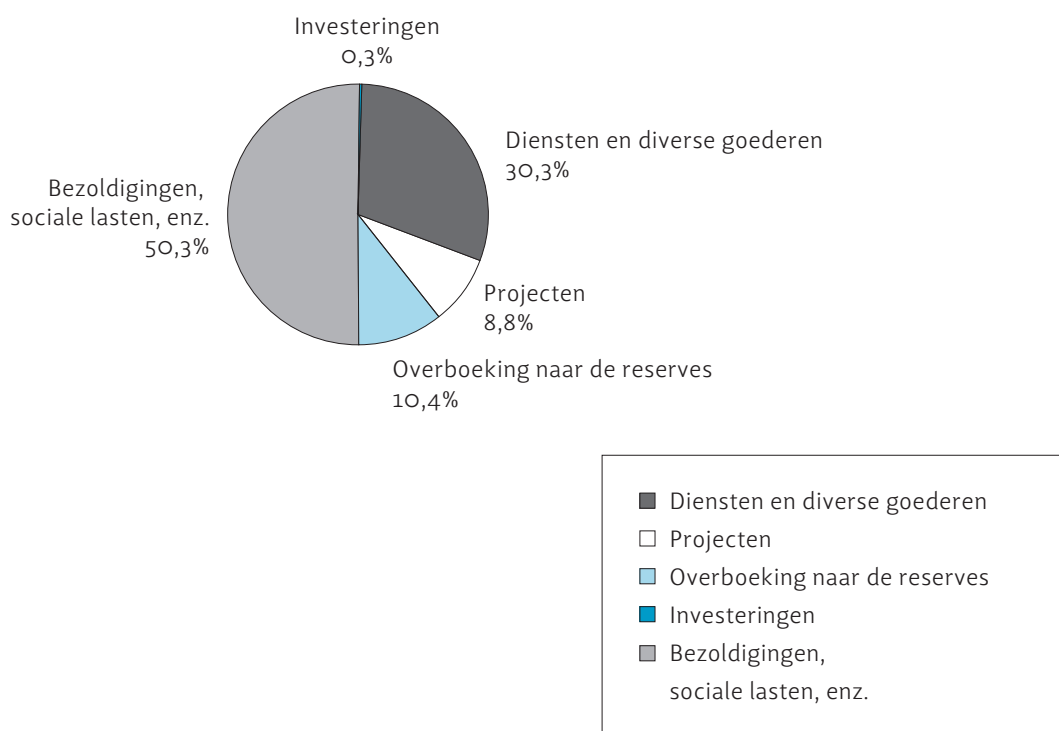

#6

Financieel verslag

In samenwerking met de diensten van het Algemeen Secretariaat van het Vlaams Parlement, voert het Vlaams Vredesinstituut een autonome budgettaire en economische boekhouding in SAP. Dit houdt in dat naast de afzonderlijke begroting ook een afzonderlijke jaarrekening wordt opgemaakt. Het Vlaams Parlement kent het Vredesinstituut jaarlijks een werkingstoelage toe en keurt jaarlijks, op voorstel van de Raad van Bestuur, de begroting en de rekeningen van het instituut goed. De rekeningen worden gecontroleerd door het Rekenhof.

In 2008 beschikte het Vredesinstituut over een budget van 987.020,00 euro.

#7

Publicaties 2008 – overzicht

7.1

Nederlandstalige publicaties

Onderzoeksrapporten

- *Vlaamse buitenlandse handel in wapens en goederen voor tweeërlei gebruik 2007*
Auteur: Nils Duquet
Publicatie: Brussel, 13 maart 2008
ISBN 9789078864134 – 106 p.
- *Economische impact van militaire O&O*
Auteurs: J. Paul Dunne en Derek Braddon
Publicatie: Brussel, 3 juni 2008
ISBN 9789078864172 – 64 p.
- *Over kleine en grote vrede: Vredesopvoeding in het basis- en secundair onderwijs in Vlaanderen*
Auteurs: Dimokritos Kavadias, Patrick Stouthuysen, Sven De Maeyer, Eva Franck, Timothy Segal
Publicatie: Brussel, 3 december 2008
ISBN 9789078864004 – 124p.

Achtergrondnota's

- *Het Europese defensiepakket: naar een liberalisering en harmonisering van de Europese defensiemarkt*
Publicatie: Brussel, 7 april 2008
- *Eindgebruik als factor in de vergunningsprocedure voor wapenuitvoer in Vlaanderen*
Publicatie: Brussel, 19 november 2008
- *De IWT-richtlijn m.b.t. steun aan onderzoeksprojecten met een mogelijke militaire affiniteit*
Publicatie: Brussel, 27 november 2008
- *De Belgische wapenexport vijf jaar na de regionalisering: een stand van zaken*
Publicatie: Brussel, 10 december 2008

Adviesnota's

- *Advies bij het Samenwerkingsakkoord Verdrag Chemische Wapens*
Publicatie: Brussel, 1 februari 2008
- *Advies bij het voorstel van richtlijn betreffende de liberalisering van de Europese defensiemarkt*
Publicatie: Brussel, 8 juli 2008
- *Advies bij het Samenwerkingsakkoord wapenhandel*
Publicatie: Brussel, 30 september 2008
- *Advies bij de beleidsbrief 2008-'09 van de minister bevoegd voor buitenlandse wapenhandel*
Publicatie: Brussel, 26 november 2008

Jaarverslag

- *Jaarverslag 2007*
Publicatie: Brussel, 25 juli 2008
ISBN 9789078864158 – 92 p.

Brochures

- *10 vragen & antwoorden over wapenexport*
Publicatie: Brussel, 18 april 2008
- *SIPRI Yearbook 2008 – Samenvatting in het Nederlands*
Publicatie: Brussel, 8 juli 2008
- *De nobelprijs voor de vrede voor Martti Ahtisaari*
Publicatie: Brussel, 11 december 2008

7.2

In het Engels vertaalde publicaties

Onderzoeksrapporten

- *Flemish foreign arms trade and trade in dual-use goods 2007*
Auteur: Nils Duquet
Publicatie: Brussel, 13 Maart 2008
ISBN 9789078864141 – 106 p.
- *Economic impact of military R&D*
Auteurs: J. Paul Dunne en Derek Braddon
Publicatie: Brussel, 3 juni 2008
ISBN 9789078864189 – 60 p.
- *A Report on Micro and Macro Peace: Peace education in primary and secondary schools in Flanders*
Auteurs: Dimokritos Kavadias, Patrick Stouthuysen, Sven De Maeyer, Eva Franck, Timothy Segal
Publicatie: Brussel, 3 december 2008
ISBN 9789078864004 – 120p.

Achtergrondnota's

- *The European Defence Package: Towards a liberalization and harmonization of the EU defence market*
Publicatie: Brussel, 7 april 2008
- *End-use as factor of the Flemish licensing procedure for arms exports*
Publicatie: Brussel, 19 november 2008
- *The IWT guideline concerning support for research projects with possible military applications*
Publicatie: Brussel, 10 december 2008
- *Belgian arms exports five years after the regionalisation: Facts and Figures*
Publicatie: Brussel, 27 november 2008

Adviesnota's

- *Advice concerning the Chemical Weapons Convention Cooperation Agreement*
Publicatie: Brussel, 1 februari 2008
- *Advice concerning the proposal for a directive on the liberalization of the European defence market*
Publicatie: Brussel, 8 juli 2008
- *Advice concerning the Arms Trade Cooperation Agreement*
Publicatie: Brussel, 30 september 2008
- *Advice concerning the policy letter 2008-'09 of the minister competent for foreign arms trade*
Publicatie: Brussel, 26 november 2008

Jaarverslag

- *Annual Report 2007*
Publicatie: Brussel, 25 juli 2008
ISBN 9789078864165 – 92 p.

Brochures

- *10 questions and answers on arms export*
Publicatie: Brussel, 18 april 2008

#8

Activiteiten 2008 – overzicht

04/02/2008	Debat 'Business ethics and the business of ethics' – Joods Museum van Deportatie en Verzet, Vlaams Vredesinstituut en Kauri vzw, Mechelen (lezing Tomas Baum)
13/03/2008	Voorstelling jaarrapport 'Vlaamse buitenlandse handel in wapens en goederen voor tweëerlei gebruik 2007', Vlaams Parlement
17-19/03/2008	'Cost Action A25 Final Conference on Armed Violence', Brussel
21/03/2008	Intern <i>expert seminar</i> over de rol van de douane in controle op wapenhandel, Vlaams Parlement
11/04/2008	'Peace Education Workshop'- Israel/Palestine Centre for Research and Information (IPCRI), Jeruzalem (lezing Tomas Baum)
23/05/2008	Werkbezoek aan de douanediensden, Haven van Antwerpen
26/05/2008	Hoorzitting over het Europese Defensiepakket, Subcommissie "Arms Trade" van het Europees Parlement (bijdrage Tomas Baum)
03/06/2008	Voorstelling rapport 'Economische impact van militaire O&O', Vlaams Parlement
02-12/06/2009	'De Europese rol in het Israëlisch-Paestijns conflict', Hanenbos (bemiddelaar Tomas Baum)
04/07/2008	Gedachtewisseling over het Europees Defensiepakket, Subcommissie Wapenhandel van het Vlaams Parlement (bijdrage Sara Depauw)
15-19/07/2008	'Global conference: Building Sustainable Futures – Enacting Peace and Development' – International Peace Research Association (IPRA), Leuven (lezing Tomas Baum)
15-17/07/2008	'IPRA Short Film Festival', Leuven
23-26/07/2008	'Second Global International Studies Conference of the World International Studies Committee (WISC)', Ljubiana (lezingen van Tomas Baum en Nils Duquet)
13-15/08/2008	'De Europese rol in het Israëlisch-Paestijns conflict', Jeruzalem (bemiddelaar Tomas Baum)
18-19/08/2008	'International Workshop on the Niger Delta', Oslo (lezing Nils Duquet)

12/09/2008	Intern <i>expert seminar</i> over nucleaire wapens en non-proliferatie, Vlaams Parlement
07/10/2008	Seminarie 'Economische impact van militaire O&O', Vlaams Parlement
05/11/2008	Hoorzitting over de ingediende voorstellen van decreet inzake wapenhandel, Subcommissie Wapenhandel van het Vlaams Parlement (bijdrage Tomas Baum)
10/11/2008	Elfnovemberlezing door Dr. Tadatoshi Akiba, Vlaams Parlement
15-16/11/2008	Festival van de Politiek, Vlaams Parlement
21-23/11/2008	'Nuclear Weapons in Europe: Time for Disarmament?' – Pugwash Conferences on Science and World Affairs, Antwerpen (lezing Tomas Baum)
03/12/2008	Voorstelling rapport 'Over kleine en grote vrede, Vredesopvoeding in het basis- en secundair onderwijs in Vlaanderen', Vlaams Parlement
01-02/12/2008	Werkbezoeken aan Flanders House, Barbican Art Gallery, King's College, Imperial War Museum, Saferworld en IISS, Londen
11/12/2008	'Nobel op het Noord', Antwerpen (lezing Tomas Baum)

Colofon

Redactie:

Wies De Graeve

Tomas Baum

Lay-out:

Wendy Guns, Gramma nv

Drukwerk:

Drukkerij Sleurs

Brussel, 10 juli 2009

ISBN 9789078864202

Het Vlaams Vredesinstituut werd bij decreet opgericht door het Vlaams Parlement als onafhankelijk instituut voor vredesonderzoek. Het Vredesinstituut voert wetenschappelijk onderzoek uit, documenteert relevante informatiebronnen, en informeert en adviseert het Vlaams Parlement en het brede publiek inzake vredesvraagstukken.

Vlaams Vredesinstituut
Leuvenseweg 86
1000 Brussel
tel. +32 2 552 45 91

vredesinstituut@vlaamsparlement.be
www.vlaamsvredesinstituut.eu